

Յ. Տիմոն

Երևանի քաղաք

1869 թ.

Ս. Տիմոն

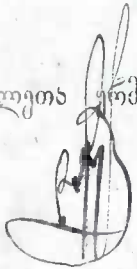

[Faint, illegible handwritten text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.]

[Faint, illegible handwritten text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.]

საკითხავი წიგნი

ახალ მოსწავლეთა კრებითაიუს.

რუსულიდან გაკეთებული

ი. ვ. კერესელიძისაგან.

მეოთხედ გამოცემული.

ქ. ტფილისს.

კერესელიძის ტანგრაფიასი

1861.

Handwritten red text on the right margin:
ფ. ს. გ. გ. გ.
რუსული
ახალი მოსწავლეთა
კრებითაიუს.
ი. ვ. კერესელიძისაგან.
1861

0914

ПЕЧАТАТЬ ПОЗВОЛЯЕТСЯ

съ тѣмъ, чтобы по отпечатаніи представлено было въ
ценсурный Комитетъ узаконенное число экземпляровъ.
Тифлисъ. 10 Октября 1861 года.

Ценсоръ Каятмазовъ.

შემოკლებული დებულებანი ეურადღების. გან-
ღვძებინა და გონების განსწიხსათვს.

მე ვერ ვატარებ ვარ, ვატარებმა ბევრი არ
იცინან, და ამისთვის აწაგლიან. თითონაცკი უნდა
ცდილობდნენ სწავლასა, რადგან სწავლა ჭკუას
შეჰმატებს.

მე მოსწავლე ვარ. ვინც მასწავლის, ის
ჩემი მასწავლებელია. ვინც შარიცხს, უურს მი-
გდებს, ეოფანქუვას მისწორებს, ის მოძღვარია
ჩემი. მასწავლებელსაცა და მოძღვარსაცა ორთავე
უნდა ვმადლობდე და ვმოთხილებდე.

კარგი მოსწავლე ცდილობს, რომ ისწავლოს
რასაც აწაგლიან. კარგი მოწათე ცდილობს,
რომ ისე მოიქცეს, როგორც უმოძღვრებენ; მა-
შინ ორივეს მოამადლიერებს, მასწავლებელსაცა
და მოძღვარსაცა.

საქები ის აწის, ვინც სასწავლებელში სა-
ლისით დადის, ქსწავლასევე ბეჯითია, სუფთა,
წინარი და მშვიდობიანი.

ამ წიგნს რომ ვჭკითხულობ, ჩემის ჭსწავ-
ლისათვის არის დაწერილი, და თუ კითხვაში
გულისუერი ვადევნე, ძალიან გამომაღგება. ვეც-
დები რომ წაკითხული გავიგო სოლიყ. რასაც
ვერ გავიგებ, მასწავლებელსა ვჭკითხავ და ამი-
ხსნის.

თუ წაკითხულს უური უგდე და გონება ვა-
დევნე, და თუ წანაკითხი დავიხსოძე, ბევრს
კარგს ვისწავლი და გონიერი შევიქნები; ზატა-
რა რომ ვარ ძნელია ჯერ ჩემთვის ბევრი კით-
ხუა, მაგრამ თან და თან უფრო გამიადვილდება.
ვეცდები, რომ ძალე შევიძლო დაუბრკოლებელი
კითხუა. ძალიან მიამება, რომ გამართუთ ვკით-
ხულობდე.

ძე ამ წიგნს ვიცნობ. ჰირჭულს გვერდსედ
აწერია, საკითხავი წიგნიო; იძავე გვერდსედ
აწერია, აძა და ამ დროს და აძა და ამ ქა-
ლაქში დაიბეჭდაო. ესეც რომ არ ეწეროს, მა-
ინც ვიცნობდი ამ ჩემს წიგნსა, რაკი ედას
დავჭსედავ, შევატეობ, ჩემია თუ სხვისა.

სადაც წიგნებსა ჭბეჭდვენ, იძას სტანბა ჭქვა-
სხუაც მინახავს ასე დაბეჭდილი წიგნი.

წიგნი ჯერ დაიწერება, და მერმე დაბეჭ-
დება, ვინც ზირველად დაქსწერს დაბეჭდილი
წიგნი, იმას შემთხვეული ჰქვია. ვინც დააბეჭდინა,
იმას გამოძცები ჰქვან. წიგნის დაბეჭვდა იმი-
თია კარგი, რომ რამდენიმე ასი თუ ათასი
ერთათ გამოვა. წიგნში ბევრი ფურცელია; და
იმისთვის შეჰკვრენ ხოლმე, როგორც ეს არის
შეკრული, რომ ფურცლები არ დაიკარგოს, ან
არ აირიოს.

მე რომ გავიზრდები და დავვაჟივდები, ბე-
ვრით უფრო მეტი ჰკუა და გონება მექნება,
თუ ახლა არ ვიზარმაყვ, ან სიცელქესა და უბრა-
ლო ცუდლუტობას არ მივანებე თავი. იმდენს
ჯაფას გავქსწევ, იმდენს ვეცდები, რომ კარგი
ქსწავლული კაცი გამოვიდე და ჩემს დედმამას
ვასიამოვნო, კარგი საეჭარელი შული გვყავსო;
სსჭათაცა ჰსთქვან, გონიერი და მეცნიერი ემა-
წული კაცი არისო.

მარტო ადული კითხუბი არ უნდა ვისწავ-
ლო მე აქა; წერაც უნდა ვისწავლო. გაწიობი-
ლი და მშუტნიერი; ამას გარდა თვლა უნდა
ვისწავლო კარგათა, რომ ანგარიში ვიცოდე; თუ

აწა და რის მახინსი ვიქნები ქუჭყანაში. უთუ-
ოთ უნდა ვისწავლო კითხვა, წერა და შეუ-
ღელი დათვლა.

ვისაც კსწავლა ესალიცება, იმას ეს სურ-
ვილი აქვს, რომ სულ სსჭა და სსჭა ახალი
ქსწავლა ისწავლოს, ამისთვის იმ გამწვლს კსწავ-
ლის მოუქარე ქქვან.

წლისა რომ ვივაგი, არც სიარული შეშე-
ძლო, არც ლაპარაკი და არცაწა მესძოდა. თრის
წლისა რომ შევიქენ, მაშინ სიარულსა და ლა-
პარაკს ვახერხებდი, მაგრამ რასაც შეუბნებოდნენ
ეველს არ მესძოდა, ჯერ კბილები ხაკლებათა
მქონდა და არც ზურს ჰაჭმევდნენ, არც სორცსა,
მაგრის საჭმელს ვერასა ვჭსჭამდი სოლმე.

სახელათა მქვან.... გჭრათა ვარ.... შექიძ-
ლიან ვჭსთქუბ რამდენის წლისაცა ვარ, ან თთჯსა.

დროს განყოფა ვიცი როგორც არის: შუდი
დღე ერთი კჯრას; თთხი კჯრა და თრის ან სა-
ძი დღე კიდევს ერთი თთჭსა; თორმეტი თთჭს
ერთი წელიწადია.—დღეებსა და თთჭსბს თავ-
თავის სახელი აქვს. დღეების სახელები არის:
ორძაბათი, სამძაბათი, თთძაბათი, ხუთძაბათი,

ზარასკევი, შაბათი და კვრა.—თათუშბის სასედე-
ბი: იანვარი, ფებერვალი, მარტი, აპრილი, მა-
ისი, ივნისი, (ან თიბათუშ), ივლისი (ან მკა-
თათუშ). აგვისტო (ან მარიაპოლისთუშ), სექტე-
მბერი (ვნიკენისთუშ), ოკტომბერი (ღვინობისთუშ),
ნოემბერი (ვიორგობისთუშ) და დეკემბერი (ქრის-
ტიპობისთუშ).

იანვრით იწყოება წელიწადი და იანვრის
პირველს დღეს, იმისთჳსა ქჳსან ახალწელიწადი.
ასს წელიწადს საუგუნე ქჳსან, ჩუტნ ვანგარი-
შობთ ახლა მეცხრამეტე საუგუნეს, წლის ანგა-
რიში მოკეყავს ქრისტე-მაცხოვრის შობიღვან,
და მასაქეთ 1861 წელიწადი მეტია გასული.

ყოველის წლის უგანასკნელს თთუშს, დე-
კემბერს და შემდეგის წლის პირველს ორს
თთუშს, იანვარს და ფებერვალს სიცოცხეა; თოფ-
ლი და ეინვა იცის და ეწოდება ამ დროს
ხაშთარი.

ფებერვლის შემდეგ სამს თთუშს (რა ქჳსან
იმ თთუშბს?) თოფლი და ეინვა ისე სშირად
აღარ არის ხოლმე, უფრო და უფრო დათბება,
ბაღასი ამწუანდება, ხეები ადევავდებიან და

ფურცელს მოისხმენ, უჩავილი ძრავალი აჩნდება, ია, საძბასი, ვარდი. ამ მძუწნიერს დროსა ჰქვა გასაფსული.

თიბათუწში (იუნისი მკათათუწში (იულისი) და მარიაშობისთუწში (ავგუსტო) სიცსეებს და-იჭერს, კაცი ჰსწესს სიცსისავან; მაგრამ სასარ-გებლოა ეს სიცსე: მაშინ მოვა მოსავალი, რომელსედაც კაცი სოფელში მომჭირნეობს: ქე-რი, ზური, ფეტუ; თივას გაჰსთიბენ ცელებითა; ვანებს მოჰმკიან ნამგლებითა: შეჰკურენ და ძნათ დასდგენ და მერე ლეწვას შეუდგებიან. ამ დროს წლისასა ჰქვა საფსული: უფროსი ერთი ხილი მაშინ მოიკრიფება ხოლმე.

ამ დროსა და სამთარს შუა გაივლის კი-დეკ საძი თთუწ. (რომელი და რომელი?) ამ თთუწში გაჩნდება დანარჩენის ხილის კრეფა, ვაშლისა, ატამისა, კაკლისა, და შემოვა სთუწ-ლი: ყურძნის კრეფა, წურვა და ქუწვრებში ჩას-სმა ტუბილისა, რომელიც დუდილს დაიწეებს, დამაჭრდება და მერმე დაღუნოვდება.—რაც რაძ ამ მოსავალში შინაურს საჭიროებას გარდაემა-ტება, იძას ზატრონი გაჰყიდის და ფულით რაც

სხუა დაჭსჭირდება სახლში იმას იუიღის, ან
აღებ-მიცემობასეჲდ მოისმარებს: ამ დროსა ჭქვა
შემოდგომა.

ახლა შევითქეთ: რომ წელიწადი გაიყოფა
ოთხ დროდ, რა და რა ჭქვა ამ დროებს?--
ახლა--რა დრო არის?--ახლანდელი დრო რომ
გავა, რომელი დადგება?--რა დრო უფრო სა-
სიამოვნო არის თვალიათჲს?

მძიერს საჭმელი უნდა; მწუერგალს სასმელი
უნდა; დაღალულს დასუწნება; გამოძიებელს შე-
ტეობა და ჰოვნა რასაც ეძებს. გლასაკის შეი-
ბრალეს შეძლება ჭსურს, რომ იმათ შეეწიოს;
ჟინიანს უნდა, რომ თავის ნებასეჲდ იეოს. მაშ-
ფოთარს არ უეჲარს მძდობიანობა. მძდობი-
ანს არ იამება ჩსუბი და შფოთი. წაქცეულს
ადგომა უნდა; დაცემულს აღდგენა; ავათმეობს
მორჩენა; სარმაცს უსაქმობა; შრომის მოეგარეს
საქმე; ხალისიანს მოწაფეს მოძღვრება; ბეჯითს
მოსწავლეს ჭსწავლაში განკითარება.--

მტუჭრიანს გაბერტეა უნდა; ჩირქიანს გაწ-

მუნდა; გასკრულს გარეცხა; ვისაც სიმართლე და
კარგათ შეოფობა უნდა, სმა და ჭამასედ სო-
მიერად იქნება, რომ არ გადააჭარბოს; გადა-
მეტებული სმა და ჭამა მილსაც შეუძლის;
ტებილი ძილი მოსდევს ბეჯითს საქმობასა და
შრომას; ვისაც უნდა რომ თავის სასლობაში
საუქარელი იყოს, თჯთონაც უნდა უეყარდეს
შინაურები და ალერსით ეპერობოდეს;—ვისაც
უნდა გაიგოს რაჟე, მიხედეს რასმეს,—უნდა
იფიქროს;—ვისაც დედამის სიაძოვნება ჭსურს,
ჭსწაულასედ ბეჯითი უნდა იყოს, შინ წენარი
და გამკონე, გარეთ რიგიანისა და შესაფერის
გოფაქცევისა და უცსოებთან სდილი და თავა-
სიანი; ვისაც ტანისამოსის ძაღე გაცვეთა ეჯა-
ვრება, უნდა უფრთსილდებოდეს და სუფთათ
ინახვიდეს.

ბეგრის ფულის ჰატრონს სარჯუაც ბეგრისა
შეუძლიან და შენახვაცა; ვინც კელობა იცის.
რაჟე, თავის დარჩენა არ გაუჭირდება. თავის
დარჩენა არ შეუძლია სნეულსა, დავრდომილსა,
უღონოსა და უგონოსა; ჭსწაულა არ შეუძლია
ზარმაცსა, ჩერჩეტსა, უკულისეუროსა და სი-

ცელქეში ვართოულსა.

სადაც მე ვდგევარ, იმ სახლში ბევრი
ოთახია: სასტუმრო, სასანოვავო, სამუხან-
ლო, საწოლი, სამსარეულო, სარდაფი, სედა-
სასლი ან ჩარდახი და სსჟა და სსჟა. ამ სა-
ხლში ვდგევართ: დედაჩემი, მამაჩემი, ჩემი და-
ძმანი, ბიძაშვილები და მამიდაშვილები. სსჟა
დგმურებიცა დგანან; ისინი ჩჟსნს სახლობას
სულ არაფრად ეყვან. სახლის პატრონი სსჟა
არის, და სახლი რადგან იმისია ჩჟსნ ქირას
ვაძლევთ. კარგი სადგომია ჩჟსნი სადგომი.
კარგი სადგომი ის არის, რომ ნათელი ივოს,
დიდი და შშრლო ოთახები, შესავალი კიბე
კარგი და შენობა მკუდრი.—მკუდრი შენობა
იქსა ჭქვა, რომელიც ქვტკირისაა, რომელიც
ქვთა თუ საკურითა და კირით არის ნაშენი.
ქვტკირის შენობა დიდხანს გასძლებს, რამდენსამე
საუკუნესაც, რა საკურველია თუ რივიანათ მოუარეს.

ზოგიერთს სახლს ზირუტევს სადგომიცა
აქჟს, საქონლისათვის ბოსელი, ცხენებისათვის
თავლა ან საჯინიბო.

მე ვახლავარ კაცო, რადგან, შემოდის მო-

ფიქრება, განსჯა, გულის-სმის-ყოფა და ღაპარაკი. ავათმოფობა გამოძივლია; სისარული შემიტყვა; სიბრალულით გული შემტკივნია; მიწუნია; შიშიც გამოძიდია; სოციერთი ეს გრძნობა ჰირუტევეებსაცა აქვს:—თავი რომ ფენის ხმას გაიგონებს შეძინდება; ფრინუჭლს რომ ბუდეს მოუძლიან შეწუნდება; ძალი რომ ჰატრონს დანახავს—გაინარებს; ტკივილს, უღონობას ყველა იგრძნობს; მაგრამ როგორც კაცი სიტუტ გამოჭსთქუამს ყოველს თავისს გრძნობასა და იღაპარაკებს, ის არას სსუას ცსოველს არ შეუძლია. ამისოჯს ჰქვა კაცსა ცსოველი სიტუტერი, სსუათაკი ჰირუტევი.

კაცსაცა და ჰირუტევესაცა ყველას სუთი გრძნობა აქვს: ხედუა, სმენა, შესება, გემო და ენოსჯა. სოციერთის ჰირუტეჯს ენოსჯას სუნის კუჭთა ქჯა.

ხედვას გვაგრძნობინებენ თუალები; სმენას— ყურები; შესებას თითები და ყოველი ტანი; გემოს ენა; ენოსჯას ცსური. ჰირუტეჯც აგრე არის, მაგრამ არ იცისკი, რომელი გრძნობა როგორ მოქმედებს და რა მიზეზით მოქმედებს.

შემიძლია გავსაჯო და შევიტეო, რა სახ-
მარია რკინა, ქუა, ხე, ტყე კარი, და სხუა და
სხუა ნივთი, ზირუტევს ამისი გარჩევა არ შე-
უძლია. მე შემიძლია გავიგო სოციერთის ნივ-
თისა, ისეთი რათ არის და სხუა ნაირი არ
არის; მაგალითად: სახლი რათ არის, რომ
ფანჯრებიცა აქუს და კარებიცა; ან ბუნარი
რატომ ხისა არ არის; ან ეჭავილს რათა
რწეუჭნ სოლმე და მიწას რათა ბარვენ; ან
რათა ჭსვენენ. შემიძლია ვსთქუა ან დანას ცალი
ზირი რათა აქუს გალესილი და მეორევი არა;
ან ჩემი ფეხსაცმელი ტყავისა რათა არის და
რატომ ხისა არ არის, ან თუნუქისა.

ვიცი, რომ ეოველოუს იმას ვერა ვთქ,
რაც მინდა; იქნება ისეთი რამ მომინდეს და-
საძლელი იეოს; მაგალითად, აჲ ამ წიგნის
დასევა რომ მომდომებოდა, რა საქციელი იქ-
ნებოდა, ამისთვის ვარ მომძღვრების მორჩილი
და დარიგების გამკონე, რომ ამ ნაირის ცუდს
საქციელს არას დაგეჴვიო. ზირუტევ ამას ვერ
მიხუდება.

ერთს მაგალითს ვიტევ კიდევ; სტოლი

და სკამი ორნივე ერთხაირის თხსებინანი არი-
ან; ერთიც სისაა და მეორეცა; ერთსაც წაას-
დენს სძარება და მეორესაც; ერთიც დიწვს
ცეცხლში და მეორეცა; ერთსაცა აქუს ფესები
გაკეთებული და მეორესაცა. მაგრამ ვიცი რომ
სტოლი სხუა არის, სკამი სხუა. ამ განსხვავე-
ბას იმითი ვარსეჲ, რომ სკამს ისეთი რამ
აქუს კიდევ გაკეთებული, რომელიც სტოლს
არა აქუს; სტოლსაცა აქუს ისეთი რამე, რომ
სკამს არა აქუს. სკამს სურვის მისაუუდებელი
აქუს გაკეთებული; სტოლს უჯრა აქუს რა გინ-
და რაების ჩასაწეობელი და ეტეობა, რომ
სკამსედ მჯდომსა სტოლი წინ უნდა ედგას,
რომ წერა, კითხვა და ჰურის ჭამა ემარჯულ-
ბოდეს.

ან ვარდი და მისაკი: ერთმანერთს ამითი
ჰგვანან, რომ ორივე უვაგილი არის, ორსავე
სასიაძლონო სუნი უდის; მაგრამ გაირჩევა, ფურ-
ცლების მოყუანილობითაცა და სუნხელობითაც.
ვარდის ფერი რაც არის ერთხაირია და მისა-
კისა ჭრელი; ვარდს ფურცლები აქუს მრგვა-
ლი და განიერი, მისაკს ძოვრძე და ვიწრო;

სუნი სომ უფრო სსუა და სსუა; ამას კარდა ვარდი ეკლიანია, მისაკსკი ეკალი არა აქუს. ასე გავარჩიე მე ეს ორი ევაუილი. შირუტეუს ასეთი გარჩევა არ შეუძლია.

მე ვიცნობ სსუა და სსუა სესილებსა, რადგანაც მე ისინი კარგათ გამისინჯავს. მე ვიცნობ აგრეთუ შიშის მოსავალსა, მაგალითად: სტაფილოსა, ლობიოსა, მუსუდოსა, კიტრსა, ვახსა, სრენსა, სალათასა, სასვსა და სსუათა; კომბოსტოსა, ოხროსომსა, ზრასასა, სალბიასა, სატაცურსა; ვიცნობ კიდევ იმისთანა ბაღასსა, რომლისაცა სძარება არ ვარცა.

მინდოწყედ ამოდის სიმინდი, სორბალი, ქერი, შურია, სელი, კანაფი და სსუანი.— ოსპი, ლობიო, მუსუდო და კარტოფილი მოვა აგრეთუ შინდოწყედ და ამისთჳს ეძასიან მინდურის მოსავალს.

ბაღებში დგას: მსხალი, ვაძლი, ქლიაფი, ხლუბალი, ჭერაძი, ატაძი, კაკალი და სსუანი. ამითი ხილის ჭამა შეიძლება როცა დამწიფდება და დავარცდება. შემოუსკლელთ ხილის ჭამა აწეენს კაცსა.

ხეები, ანუ თუ გამოვადგებინან მარტო ხილითა, გასაფხულსედ გვასინამოვნებენ კიდევ თავის ვვაგილებითა, საფხულში ძალიან სიცხე რომ იქნება მოკვინრდილებენ და სამთარში შემოთ გამოვიყენებთ.

ხე მაგრათა დვას, ამისთჳს რომა მაგარი ფესქები აქჳს ღრმათ მიწაში გადგებული; ფესვსედ ავა ძირი, რომელსაცა გარეშემო შემოსვეული აქჳს მაგარი ქერქი, ტანისამოსივით ჩაცმული; სის სევით იხდებიან რტოები, რტოებსედ სსჳა კიდევ დაგრესილი შტოები, შტოებსედ ელორტები, ელორტებსედ ფოთლები და ნაყოფი. გასაფხულსედ ჯერ შტოებსედ არ არის არც ფოთლები, არც ხილი, კვრტის მეტი; მერმე კვრტი გაიშლება და გახდება ფოთლებათა, რამდენსამე დროს უკან ევაგილი იცევა ხილათ, ხეს ამვენებენ ფოთლები და დაიფარვენ ხილსა ცხარის მზისაკან, თუ რომ ფოთოლი ჩამოსცვივდა ხესა ხილის დაშვიებადინა, მაშინ ის ხე გასძება.

თუ რო სის ქერქი წახდა, მაშინ ხე იავადებს და მერმე გასძება. ამისთჳს ძალიან

ცუდად შერებიან და დასჯის ღირსნიც არიან
ის ემაწვლები, რომელნიცა მეტის ცელქობითა
და თავიანთ ცუდის ყოფაქცევითა სთლიან ხე-
სედ ქერქსა, ან გააძრობენ იმას. არაოდეს არა
მაქუს იმისთანა ცუდი ნდობა, რომ ხე ჩემის
მიზეზით გასმეს, აუვაგებული და ნედლი ხე
უფრო მიუჭარს.

ყოველი ჰირუტეჯ ერთმანერთს არა ჰკავს,
დიდი გარჩევა არის ოთხ-ფესთა და ფრინველე-
ბში. ძაღლსა აქუს ოთხი ფესი და ამისთვის
ჰქვა ოთხფესი. ჩიტსა მარტო ორი ფესი აქუს,
სდებს კუჭრცხსა, ფრთები და ბუნბული ასსია
და ამისთვის ეძახიან ფრინველს. თევსს არა
აქუს არც ფესი, არც ბუნბული, არც ბეწვ
აქუს ძაღლსავით, არც ფრთები ჩიტავითა. არ
შეუძლია ძაღლსავით სიარული, არც ფრინვა
ჩიტავითა. მაგრამ ცურვაკი შეუძლია, და წვალ-
ში ჩქარა გაქცევა. თვესი ჰსცურავს წვალში
თავისის მცურავის ფრთებითა და ბოლოთი და
შეუძლიან ცხოვრება მარტო წვალში.

ბაეასა აქუს ოთხი ფესი: მაგრამ უკანა
ფესები გველი აქუს, და ისე სიარულისათვის

აწა სძარობს, როგორც ცურვისათვის, მიწასედა
სწორეთ სიარული აწ შეუძლია, თუ აწ სტო-
მითა და რადგან წეაღშიადა ცსოვრებს და
მიწასედადა, ამისთვის ეძახიან მიწა-წელის ნა-
შობს, აწ მიწაწელადსა.

ლოკოკინასა სულ აწა აქუს ფესები და
ძარტო ცოცქა შეუძლია და ჭიასა ჭკაქს.

ყოველს ზირუტეუს თავისი შესაფერი სძა
აქუს. თევსსა და ძატლსა აწა აქუსთ სძა.
ეუჭლასედა უკეთესი სძა კაცსა აქუს. მე გა-
მიგონია ბუღბუღის გალობა და ტოროლასიც,
ავრეთუჭ გამიგონია, როგორა ჭყეფს ძაღლი,
როგორ ბღავის სროსა, თხა და ცხუარი; რო-
გორა ევრის ფარშევანგი; როგორა ჭყივის
გოჭი; როგორ წრუწუნებს თავვი; როგორ ჭი-
სუნებს ცხენი და როგორა ეიუინებს ბაყაეი.

ღმერთმა ზირუტეუჭებს ძიასსა თბილი ტა-
ნისაძიოსი: სოვი დაფარულია თძითა აწ ბაღ-
ნითა, სოვი ბუნბუღითა, სოვი ჯაგრითა და
სოვი ეკლითა.

გარეულნი ზირუტეუნი, რომელნიცა ტეეში
აწიან და კაცებს ერიდებინ თითონ ძიიძისა-

დებენ სოღმე სჯემელსა, სოგი ერთი სსჷა ჰირუტეჷსა ჰკლავს და ჰსჯამს, ამისთჷს ჰქჷან ნადირი ან მსეცი: ისინი ჰსჯამენ ლეშსა და მოვრსა, დამჷალიც რომ იეოს. შინაურს ჰირუტეჷსკი ჰკუტბენ სსჷა და სსჷა ნაირის ბალასითა, რომელიც ჩუტნთჷს გამოუეენებელია.

სარი, ძროსა, კამბენი, ცხვარი, თსა, ცხენი, სულ ბალასსა ჰსჯამენ; ძალი და კატა სორცსა; ქათამი და ბატი უფრო ნაკმასსა; ფუტკარი ევავილსა ჰსწოვს.

სოგიერთს ჰირუტეჷს კვლუენი აქჷს, როგორც ძაგალითად მაიმუნს; სოგს არც კელი აქჷს, არც ფენი და არცა რა სსჷა გარეგანი ასო, რომ მოძრაობისათჷს ეჭირებოდეს, ძაგალითად გველსა ან ძატლსა. სოგს ორი ფენი აქჷს, სოგს ოთსი, სოგს ექჷსი ან რვა; სოგს თიქმის ასი ფენები აქჷს. ნამის ჰიასა აქჷს. თოთსმეტი ფენი, სოგიერთს ფრთებიცა აქჷს. შემოდლია ისეთი ჰირუტეჷ დავასახელი, რომ ულჷაშებიცა ჰქონდეს.

რაკი ჰირუტეჷ დალაღვას შეიტეობს დავაგება მოსასუტნებლათა და დაიძინებს. სოგიერთს

პირუტყუს თუ ნადირს თუელ-ღია ჭსძინავს,--
მაგალითად კურდღელს (ეურთ-გრძელი, ეურთ-გე-
ლი, ეურთღელი); ცხენიკი სესე მდგომი იძი-
ნებს; ფრინველს, რომელსაც ბუ ჭქვა და სო-
კიერთს სსუა გარეულს ნადირს, დღისით ჭსძი-
ნავსთ ხოლმე, ამისთვის რომა ღამე მღვმარე-
ბენ. სოკი ძრთელს სამთაწსკამოიძინებს, ასე
რომა მანამდისინ არ გასაფსულდება და ჭყერი
არ დათბება, არ გამოელძებათ ხოლმე.

ყოველს პირუტყუს თავთავისი მტერი ჭყავს
და თუ გაუჭირდათ, სოკი წისლით მოიგერებს
თავისს მტერსა, სოკი რჩოლით, სოკი გაქცე-
ვითა, სოკი სიმყრალეს აადენს და მავნეს
იძითი განიძორებს.

ყოველი პირუტყუ დიდის სიეჭარულით უე-
ლის და უფთხილდება თავის შჯლებსა. მანა-
მდისინ შჯლები ეეოლებოდეთ სადგომს მოუმ-
სადებენ ხოლმე ღბილსა, თბილსა და მტრი-
საგან მოსაწიდებელსა. სოკიერთი პირუტყუ,
მაგალითად: ძალი, კატა, ცხენი, სროსა, კამ-
ბეჩი, შჯლს ცოცსლათა ჭმობს და მუშუთი
ქსდის. ფრინველი კუჭრცხსა ჭსდებს და ბარ-

ტუი კუჭრცხიდაძ გამოიჩეკება, თუ რომ დედა-
ლი რაუდენსამე ხანს კუჭრცხებზედა სის, რად-
გან გამოიჩეკისათჳს სომიერი სითბოა საჭირო.

ფრინველი უფრო ჭაერში ჭსცსოვრობს და
ტანსაცმელად მსუბუქი ბუნბული ასხია, თეუსი
წყალში ჭსცსოვრობს. სოვი მიწაშია, მაგალი-
თად თაგუ ან თხუნელი. სადაც სიცვიე მომა-
ტებულია, იქ ჰირუტეუს დამათმობელი ბეწუ
თუ ბალანი ან ბუნბული მეტიც ასხია.

სოვიერთი ჰირუტეუ ძალიან გამოსადეგია
ჩუჭნთჳსა; შინაური საქონელი რომ არა გე-
უოლოდა, სარი, ვამბეჩი, სროსა, ცხენი და
სხუანი, საქმე ძალიან გაგვიჭირდებოდა, ად
რა მიხეზითა: საქონლის ბალნითა თუ ბეწუსა-
გან ტანისამოსს გუკეთებენ; შროსის სორცს
საჭმელათა ვსძარობთ და კარგი გემოცა აქუს,
ტეავი წაღებათა და ქოშებათა ისძარება; სარ-
კამბეჩები მიწას გუხვენენ, გუფარცხვენ და ჰურს
გუღეწენ; ცხენები მესაფრობაში გუესძარება, სედ
მეგჭსადებით და ისე გუესაფრობთ.

მძიმე ტუართის ახაკიდებლად არის კარგი
აქლეში, ჯორი და სს.

ამ რაფდენ ნაირათ გვარგია საქონელი.

სოგი-ერთი ფრინველი გალობით გვასი-
ამოფნებს და საჭმელათაც კარგია. ბატი საჭ-
მელია კარგი; იმისი ფრთა წერაში გვადგება
კალმათა და ბუნბულსა ვჭსმარობთ ბალიშებისა
და ქუჭსსაკების დოშაკის გასატენათა. სოგი
ზირუტეჲ, სსუა ზირუტეჲსა ჭსოცს და აწეობს,
რომელიც ჩუწნი ძაუნებელია. მაგალითად გუწლსა.

შინაური ფრინველი სსუა არის, კარეული
სსუა. შინაური ფრინველი ჭქუა ქათამსა, ინდა-
ურსა, ბატსა, ისუსა; კარეული ჭქუა ეშავსა
ეორანსა, ორბსა, ძერასა, ქორსა და სს.

თევზი კარგია საჭმელათა. სოგიერთს მსა-
რეს წლითი წლობამდინ, კაცი სულ თევზით
იკუჭბება. ისეთი თევზიც არის სოგი, რომ
იმისს ქონსა ვსმარობთ, ან ტეავსა, ან წებოსა.

ფუტკარიც გამოსადეგია: ფუტკარი რომ არა
გვეოლოდა, არც თაფლი გვექნებოდა, არც წმი-
და სანთელი.

ძალიან გამოსადეგია კიდევ წამლათა ისპა-
ნიის ბუსი, რომელსაცა ჩუწნში დაბიურათ ცო-
ფის ჭიას ეძახიან.

ძალიან კარგი წამალია კაცისათვის წურბელი.
აღ რა და რა ჰირუტეჯს ტეაფი არის სა-
სმარებელი: სარისა, კამბეჩისა, ძროხისა, ცხე-
ნისა, თხისა, ღორისა, ირმისა და სს.

თევსია ერთი, რომელსაც სმალთევსა ჰქვია,
იმისი ტეაფიც ისმარება.

ძოსვრის ტეაფისას აკეთებენ თალათინის სა-
ძოგვეს, რომელიც ბევრნაირათ არის გამოსა-
ყენებელი.

სოკი ერთი ტეაფი ისე გამოჰყავთ, რომ
თითქო ქაღალდსედაო, ისე დაიწერება იმაზედ
კარანდაშითა და წაიშლება.

ძრავალი სსუა და სსუა ჰირუტეჯა, რომ-
ლისაც სორცსა ვსჭამთ. ჩუტნა; სარი; სროხა
სბო, ცხუარი, ვრკემალი, თხა, ღორი, გოჭი,
ირემი, მშუტლი, კურდღელი, ქათამი, ვარია,
ბატო, ისუ, ინდაური, მტრედი, ქედანი, გურიტი,
მწეერი, ტოროლა, სოხოზი, თურაჯი, გნოლი,
ღალღა, ორაგული, კალმასი, ღოქო, ჭანარი,
გოჭა, ფიხსული, და სსუა და სსუა.

სოკი ერთი ჰირუტევი იწუტლებს და რძეს
რძეთა ვჭსმარობთ, ძაწუნათა, დოთა, ეველათა,

კარაქათა და სსუა და სსუა: სოგი ჰირუტეუს
რძე, როგორც კარაულისა, რომელსაც მდაბიუ-
რად ვირი ჰქვია, წამლად ისძარება.

საჭმელათ ვჰსძარობთ აგრეთუც მიწის ნა-
ყოფსა: მიწა ვაშლს, კარტოფილს, ბოლოკს,
კომბოსტოს, ჭარხალს, კიტრს, ნესუს, სასამთ-
როს და სსუა და სსუა ბოსტნეულს მწვანილსა:

ყოვლის შემძლებელმა ღმერთმა მრავალი
რამ გაგვიჩინა ისეთი ნივთი, რომლითაც ჩუწნს
საჭმელებს ვასავეთ და ვაკემრიალებთ.

შესასავეებელათა კვაქუს გაჩენილი: შაქარი,
მარილი, სირა, ჰილპილი, წიწაკა, ნიორი,
სახუ, ქინძი, ჰიტნა, ნიახური, ოსროსოში, ჯა-
ვსი, მისაკი, ილი, დარიჩინი, კოჭა, სეთი,
ერბო, თაფლი, ძმარი და სსუა სსუა.

სოგი ერთს ქუტყანაში ჰურის მაგიერად კარ-
ტოფილსა ჰსჭამენ.—ჰირუტეუსაც სოგს იძას
აჭმევენ. კარტოფილი ადულად შეინახება მთელს
სამთარს ორმოში ან სარდაოში.

მიწა სსუა და სსუა ნაირია: სოგან ქუში-
ანი, სოგან თისიანი, სოგან კირიანი და მე-
ლნიანი. ქუშასა და კირს ერთათ აურევენ, გა-
დაჭსევენ და კალატოსები შენობას ასმარებენ
ტალასის მაგიერათა. რომელიც შენობა კირით
არის აუვანილი, იმას ქუტკირი ჭქვა, რადგან
ქუაყ ისმარება, ან გამომწვარი აგური, ამის-
თანა შენობა დიდხანსა ჰსძლებს.

ახალად დაწერილს წმინდა ქუშას მოგაურით
ხოლმე რომ არ წაიძალოს და მალე გაძრეს,
რაც სუტლი მელანია იმას ქუშა შეიროს. და
ნაწერი მძრალად დარჩება.

თისასა სმხრობენ მეაგურები და მეჭურ-
ჭლები; და აკეთებენ აგურს, კრამიტს, ქუტურ-
სა, ქილასა, ჯამებსა და სსუა და სსუა ჭურ-
ჭლებსა.

მელი, რომელსაც თეთრი მიწაცა ჭქვა, მსა-
ტურობაში ისმარება კედლების გაკეთებაში და
ფიცარზედ ან სსუასედ რასედე საწერათა.

ქუაყ მრავალ გვარი არის: კლდის ქუა,
წელის ქუა, ან სიპი ქუა. კლდის ქუაყა სსუა
და სსუა გუარად გამოსაყენებელია; მაგალითად:

წისკელის ქუა; სარქუტლი, საწნასელი, საქა-
ჯავი, სუტდი, და სხუანი. შენობაში კლდის
ქუაც იხმარება და სიპიცა. სიპი ქუა საკირ-
წელავათ იხმარება კიდევ.

სოგი-ერთი ქუა არის, რომელსაცა ძრფა-
სი ქუა ჰქვია, მაგალითად: ალმასი, ბრილიანტი.
ლალი, იაგუნდი, სურმუსტი და სხუანი. ამ
ძრფასს ქეცბსა მდამიურად თუბლს ეძახიან.

კიდევ არის ერთი ქუა, ტალს რომ ეძახიან.
ტალს რომ ფოლადი ჩამოჰკრან, ან კუტსი,
ნაპერწკლებს გაჭერის და ცეცხლს გაახენს.—

მიწაში იპოვება ოქრო, ვერცხლი, სპილენძი,
თითბერი, კალა, რკინა, ტყვა, თუჯი; ამას სუ-
ეველას სასოვადოდ ლითონი ანუ მტალი ჰქვია;
იპოვება კიდევ ქვს ნახშირი, რომელსაც გიშერს
ვეძახით, ქუა-მარილი, გვარჯილა, გოგირდი და
სხუანი.

ყოველს ქუტუანაში, ყოველს სასელმწიფოში
ქალაქები არის და სოფლები. სოფლებში უფ-
რო კლესები დგანან, რომელთაც სუხითა და

ოესვით ჭინასული მოჭეავთ. ვენასებსა და ბა-
ღებს შეიმუშავებენ და საქონელს შოაძენებენ.—
ქალაქებში ჭსცხოვრებენ გამკენი, მოსამართლე-
ნი, ვაჭრები, კელოსნები და სსჭა და სსჭანი,
რომელნიც აღებშიცემობენ,—ან მუშაობენ,—მმარ-
თებლობას ემსახურებიან.

ქალაქს ან სოფელს გარემომო ექნება მინ-
დორი, ტყე, მთა, ბარი,—სერი, კლდე, დელე,
წყალი, სევი, წყარო და სსჭა და სსჭა სასა-
რგებლო და ურგები.

ქალაქსა ან სოფელს გარეთ ცარიელს ად-
გილს მინდორი ჭქვა; რაც შემუშავებულია ან
სახნავ-სათესი, იმასა ჭქვა-სნული, სოდაბუნი;
სახნავათ ძნელს ან დიდი სნის მოუხუნავს
მიწასა კორდი ჭქვა; სადაც ხესილი არის, ვა-
ზი, სსჭა და სსჭა ბოსტნეული, და სულ შე-
მოლობილია, იმას ბაღი ჭქვა, თუ ვაზი უფ-
რო მეტია, ვენასი ჭქვა, თუ ბოსტნეული--ბო-
სტანი ჭქვა.

სადაც მზავალი სე დგას, ურიგოთა და
უგსოთ-უკულოთა, იმას ტყე ჭქვა.

სოგან ადგილი მადლობი არის; ამისთანას

ამაღლებულს ადგილს, თუ ნატარსა, გორაკი ჰქვა
თუ უფრო დიდია გორა. თუ წვერსედ ასწლას
ბევრი დრო მოუნდება, სერი ჰქვა ან მთა, თუ
ეს გორა ან მთა სულ ქვა არის; მაშინ კლ-
დეს ეძახიან.

სადაც ადგილი დაცემულია და იმაზედ
არც კლდეს, არც მთა, არც გორა, იმ ადგილს
ვაკეს ეტყვიან.

ორს გორასა ან მთას შუა რომ ბარი იქ-
ნება ან დაბლობი, იმას ღელე ჰქვა. თუ ეს
მინდორი, დაბლობი, ან ღელე, ისე შეიწ-
როებულთა მადლობებსე, რომ ურმით გავლა
სოგან გასაჭირი იყოს,—კეობას ეტყვიან.

სოგი ადგილი წელთ არის მოდებული;
მივ ბალახი ამოდის და საქონელი რომ შევი-
დეს რამე ან კაცი, ჩაეფლობა; ამ ნაირს ად-
გილს ჭაობი ჰქვა. ჭაობმა ძრავალი სსუა და
სსუა ფრინუჭლი იცის: თევზი-ელაზია, უარუა-
ტი, ღაღღა, გარეული ბატი, გარეული ისჯ და
სსუანი.

ჭაობმა ფრინველი იცისო, ვთქვით. ტეემ
ნადირი იცისო, ვიტყვიან სოღმე, წყალმა თე-

ვსიო. ტალასმა გამრობა იცისო, წუძამ ატალასებაო, წუძამ დასველებო.

კიდევ ვოტყვით სოლმე, კაცმა წიგნი იცისო, ქალმა მორთუაო.—კაცს წიგნი და ქალს მორთვა უსწავლიათ და იმითი იციან.

რაც რამ ჭაობის ცოდნა, ან ტეისა, ან წუძისა ვჭსთქვთ, ეს როგორღა არის?

ჭაობმა ფრინველი იცისო ამ აზრით ითქმის, რომ ფრინველი დაჩუჭულა ჭაობში ვოფუნასა და ვოველთჳს იპოვება იქა.

ნადირი დაჩუჭულია ტყეში ვოფუნასა და იმითომ ითქმის სოლმე, ტყემ ნადირი იცისო.

თევსი წუძამია და იმ აზრით ითქმის, წუძამ თევსი იცისო.

წელის თჳსება ისეთია, რომ მძრალს დაასველებს, დასველება იცის. მის თჳსება ისეთია რომ, სველს გაამრობს და როდესაც კარგი მსიანი დარი დადგება, ტალასი რომ არ გამრეს შეუძლებელია და ამისთჳს ითქმის, ტალასმა გამრობა იცისო.

რაც ადამიანისა ან სსუა სულიერისა ითქმის იცისო, ან სწავლით იციან, ან ჩუჭულებითა.

რაც უსულოსი ითქმის იცისო, იმისაჯსებას
შეეფერება და ისე ითქმის, თუმცა უსულოს
არც სწავლა შეუძლია, არც შეჩუქვა.

სოკმა ალაგმა წყაროები იცის; ან ასე
ვსთქვათ: სოკი-ერთს ადგილს ისეთი თჯსება
აქვს, რომ წყაროები არის იქა.—მიწიდან რომ
წყალი ამოდის, ან კლდიდან გამოდის, იმასა
წყარო ჰქვია; სოკი ცივია და სოკი ძალე
შრება სოლმე.

გზის სიძორეს ან სიგრძეს გაზოვიანგარი-
შებთ სოლმე მილით, ვერსტით და საჟენითა.
მილი მჯდი ვერსტია; ვერსტი ხუთასი საჟენი
და საჟენი სამი არშინა. ორს ქალაქს შუა რომ
განიერი გზა იქნება, იმას შარა გზა ჰქვია.
ამ გვარ გზებზედ თითო ვერსზედ ბოძებია და-
სმული, და ამ ბოძებს ვერსს ეძახიან. ეო-
ველს ბოძს შედ აწერია მერამდენე ვერსზედა
დგას.

შეიძლება კაცი ერთის ქალაქიდგან წავიდეს
სსჟა ქალაქში, სსჟა და სსჟა ნაირათ: ან ფე-
სით, ან ცხენით, ან ურმით და ან ნავით.
ფოჩტის ცხენებით სიარული უფრო იაფათა

ჯდებო, სადაც ფოჩტა გაბართულია. ვისაც ფოჩ-
ტით წასწულა უნდა სადმე, წერილი უნდა აი-
ღოს, რომელსაცა რუსულათ ჰადაროქნას ეძა-
სიან. თუ ეს ჰადაროქნა არა აქვს, ფოჩტის
ცხენებს. არსად მისცემენ.

ფოჩტითა გსავენთან წიგნებსაცა და ვისაც
წიგნების გასკსავენა უნდა სადმე, უნდა დაბეჭ-
დოს და სუდ მოაწეროს სასელი და გუბარი
გისთანაც წიგნსა გსავენის, და შემდგომ სასელი
ქალაქისა, სადაც იგსავენება; მერე—მიიტანს კან-
ტორაში; იქ საწონს ფულს გამართბევენ, თუ
რომ მძიქა, წიგნში ბეკრს გამოართიქვენ და
თუ სუბუქია ცოტასა.

დიდიდამ საღამომდინ ქაჯი რასაც გსას
გაივლის, იმას დღის სავალი ჰქვია.

მკრათ არის სადმე იმისთანა ქალაქი, რომ
ქარვასლები ან სასტუმრო სასლები არ იყოს
და მესაგრება, თუ ასალ მოსულმა ჩამოსახდენი
ადგილი ადულად არ იმოგოს ფასითა; ვისაც
სსჭა და სსჭა ქალაქები მოუვლია და ბეგრ-
გან ყოფილა, ბეგრი გამოუცდილა იტყვიან,
ჰატარა ეძაწვლისაც ითქმის თუ არა?

სადაც მე ვდგევარ იმ ქალაქსა ჭქვა... იმ ქუჩეანას სადაც ეს ქალაქია, ჭქვა... სადაც ქუჩეანა არის, ან რომელსაც საველმწიფოს ეკუთვნის, იმ სასველმწიფოს ჭქვა...

მე ვიცი, რომ ამ ჩუტნს მხარეს საქართველო ჭქვა და რუსთ ველმწიფობას ეკუთვნის. გამიგონია ვითომც რუსეთში 500 ქალაქი იყოს და 60 მილიონი ხალხი ჭსცსოვრებდეს.

ზირჭული ქალაქი და ეველა ქალაქებსედაც უდიდესი არის სატასტო ქალაქი სანკტპეტერბურლი, რომელშიაც თითონ ველმწიფე ბძანდება; მეორე სატასტო ქალაქი, უფრო მჭული და დედაქალაქი არის მოსკოვი.

რუსეთი თუმც დიდია, მაგრამ მთელი ევროპის ნახევარია და ევროპა არის პატარა ნაწილი სმელეთისა; სმელეთი არის დიად მცირე ნაწილი მთელის ქუჩენისა, რომელსაცა მსოფლიო ჭქვა და რასაც ღუთისაგან დაარსებულს თქალითა ვჭხედავთ.

ჩუტნ რომ მამულს მოვცილებოდით ჩუტნსა და სსუას საველაწიფოში გავსულვიყავით,

მაშინ ჩუქნის მამულის სასდჳარსაც გავი-
დოდით.

რომელსაც ქალაქში *თუთ გელმწიფე ბძან-
დება დგომითა, იმ ქალაქსა ჭქვა სატასტო
ქალაქი, ანუ დედაქალაქი. რუსეთში სატასტო
ქალაქი ორი არის; ერთი მოსკოვი, სადაც
უწინ იდგნენ რუსეთის მეფეები და ახლა იმ-
პერატორები ეკურთხებიან სოლმე; და მეორე
ჰეტერბურღი, სადაც გელმწიფე ბძანდება თავი-
სის უსენაესის მძართებლობით. გელმწიფის სა-
დგომს სასლსა ჭქვა სასასლე.

რომელსაც ქალაქში ბევრი ალებმიცემობენ,
იძას. სავაჭრო ქალაქი ჭქვა. სავაჭრო ქალა-
ქები უფრო სძირად ზღვს ჰირათ არიან, რა-
დგან სავაჭრო საქონლის მიტან მოტანა ზღვთ
უფრო ადვლია.

საქონელი იუიდება სსჳა და სსჳა ნაირათ:
ზოგი ზომითა, ზოგი წონითა, ზოგი თჳელი-
თა: მაუდი, ტილო, მიტკალი და სსჳა ფარ-
ჩები იუიდებიან ზომით, ადლობით; ადლი არის
მესამე ნაწილი საყენისა; ღვნო, არაუი, მძარი,
ზეთი და სსჳანი იუიდება წეკით; საწეაოები

არიან: ვედრო, თუნგი, ჩარეკი და სსუა. შაქარი, ჩაი, ერბო და სსუა სილი იეიდება წონით, რომლისათვისაც სმარობენ ფუთსა, ლიტრასა, ჩარეკასა, გირვანქასა, მისხალსა და სს. კუჭრცხი იეიდება თუღითა.

ყოველს კაცს თავის კელობა აქუს. სოფელში კლეს-კაცების კელობა არის სუნა, თესვა, მებაღობა და საქონლის მოძენება. რომელმაც ბაღის საჭმე იცის, იმას ეძახიან მებაღეს. მესაათეს, მსატვარს. ქვს-მთლელს ეძახიან კელოსანს. მე ესეც შემიძლიან, რომ ვსთქუა სახელები ყველა-კელოსნისა.

სადაცკი ხალსი სცსოფრებს, ღმერთს ისე განუწესებია, რომა კაცს თავისის მსნეობით და გასჯილობით შეუძლია რაც ეჭირვება იმოვნოს, ვისაც მუქთად ჰურის მოვნა არ შეუძლიან, ან ვინც ხუნასა და თესვას მოასერსებს, ის ფულს იმოვნის ვაჭრობითა თუ კელოსნობითა ან სსუა მუშაობითა და ფუღით ჰურსაც იეიდის.

შემიძლიან ვსთქუა, რა ნაკლუღება აქუს კაცსა?

აღ ახლა, მე რომ ყურები დამიცო და ცხვრ-
ხირი შემკრან მოკუტდები, ამისთვის რომ ადა-
მიანი სუნთქვითა სცოცხლებს.

კაცს რომ უბედურობა დაემართოს, და ისეთს
აღაგს გადაგდონ, სადაც კაცი არავინ არის
და არცა რამე საჭმელი იშოვება, მაშინ შიმ-
შილით და წყურვილით მოკუტდება. სიცოცხლე
შეკვძლია მარტო მაშინ, როდესაც ერთმანერთის
შემწეობითა ვსცხოვრებთ,—რადგანაც ზემო და-
წერილი სწორეთ შევიტეე, ახლა რასაკვრველია
იმდენი გონება მატებს, რომ მივხუდები, ცივს
ზამთარში ძალიან ეინვის დროს რომ შორს
წავიდე სადმე, გავიყინები და მოკუტდები.

ახალ დაბადებული ემაწული რომ წაიუჟანონ
და დაგდონ სადმე მინდორშია, რასაკვრველია
მოკუტდება და რომ არ მოკუტდეს, ვსთქუათ გა-
ისარდოს კიდევცა, არც გონება გამო-
ჰუტება, არც ლაპარაკი ვცოდინება, ამისთვის
რომა გონება გვეძლევა და ლაპარა-
კსა ვსწავლობთ სასლში, სხუტების მიხედვით;
უპეტესად როდესაც დაუჯერებთ მასწავლებელთა

და იმათს რჩევას ვიკონებთ.

მრავალი იმისთანა ნივთი არის, რომ უმისოთაც შეგვიძლია ცხოვრება; ად მაგალითად რასაკვრველია არა დამიძაუდებარა ღჯნო რომ არა მქონდეს, ან არაუი, ან ქადა;--აკრეთუტ არა დამაკლდებარა მშუტნიერი ფარჩა რომ არ შეცვას.

ტანისამოსი თუძცა სიცოცხლისათუხს საჭირო არის; მაგრამ სიმდიდრეს შეეფერება; და ვინც შემლებულია იმისათუხს მოირთუხს რომ სიმდიდრე შეტეობოდესო.

ძალიან დაღალული კაცი თუნდა სმელსედ დაწუტს, მანც ტკბილად დაიძინებს, თუძცა რასაკვრველია ლბილს ქუტმ-საკებში უფრო კარგად მოისუტნებს. სიცოცხეში, ქარში და წუძაში უფრო გამოსადეგია სხული მათუდის ტანისამოსი; მარტო მოსახდენათ-კო წმინდა ქსჯობს და ძრუასი--ამისათუხს ძრუასი ტანისამოსი საჭირო არ არის, მაგრამ სასიამოვნოა. ად, შეესეც შემიძლიან მოვასსენოთ, რის გამოსადეგია სარკე, საათო, ჭიანური და სხ.

თუ საკმაოთა გუაქუს სასრდო, ტანსაცმე-

ლი და კარგი სადგომი, კმაყოფილნი ვართ, მკრფასი ტანისამოსი და ნუმ-ქიმშით შესავე-ბული საჭმელი რომ გქაყლდეს კიდევცა.

ტანთსაცმელი დამოარჩავს ეინვისაგან, სოფ-ხისაგან, ქარისა, წუძისა, მტკრისაგან და მათობს.

სამუდამო ტანისამოსი განსსწავებულია სადღესაწაულოსაგან. სამუდამო ტანისამოსი უფრო საჭირო არის კელოსნებისათვის, როდესაც მუშაობენ. მეჭურჭლები, მსარეულები, მეფურნეები და სხ. სამუდამო ტანისამოსთან ფეშტამალსაცა ჭმარობენ (რისთვის?); მე შემოდლიან ტანისამოსზე შევატეო კაცსა თუ რა კელოსანია; აგრეთვე შემოდლიან გაფარჩიო: სოფლელი მოქალაქისაგან, მღუდელი ერისკაცისაგან, მეფურნე ვაჭრისაგან და სხ.

ტანისამოსი მარტო სიცოცხლათვისკი არარის დაშენებისათვისაც და სილამაშესათვისაც არის; ვისაც კარგათა და მშენიერათ აცვა, მორთულს იტევან, კარგი მორთულობა იმასა ჰქვას,

რომ ტანისამოსი ფაქიზი იეოს და უსდებოდეს, ვისაც აცუა. მე შემოდლიან ვსთქუა ჩემს ტანსაცმელს რა და რა ჭკუა; რა ტყავისა, რა მაუდისაა და რა ტილოსი. ვიცი ან ქუდის შემკერავს რა ჭკუა, ან წაღებისას.

მისურა—მოსურა შემოდლია, როგორც მოვინდომებ, რომ მინდოდეს გავიქცევი, გადავჭხტები, მივჭსწვები. ეს ჰირუტეუმაც იცის, მაგრამ მე რომ შემოდლია სხუას ჩემი გულის ჰასუსი შევატეობინო ღაზარაკითა, ეს ჰირუტეუს არ შეუძლია.

შემოდლია ეოველი ფერი დაუინახო და გავარჩიო, რადგან ეურები მაქუს; შემოდლია საჭმელის გემო გავიგო, რადგან ვნა მაქუს და სასა, შემოდლია სუნი შევიტეო, თუ მომეძინა, ცსჯრითა ვჭენოსი.

ცაში ვჭსედავ მხესა, მთვარესა და ვარსკეულაებსა; მიწასედა ვჭსედავ კაცებსა, ჰირუტეებსა, ხეებსა, ბალახებსა, ქეჭბსა, წყაროებსა, ქალაქებსა და სოფლებსა. ჰაერში ვჭსედავ ხოლმე მურინველსა, ბუხსა, კოლოსა, ჰეველასა; მიწაში—ჭიასა, წყალში—თევზსა და სს.

მე შემიტევა ფრინველის გალობა, ქუხილის
კრკუნვა და ჭესა; სარების რეკა. შოლტის
ტვაცუნი, ცხენის ჭისზნი, წელის ჩქრიალი,
საკრავის სმა და საათის ჩაკა-ჩუკი. შორიდგან
შემიძლიან ძაღლის-ეეფა შევიტეო, მამლის ეივი-
ლი, სარების რეკა და თოფეფის სმა, სარბა-
ზნისა სომ მეტადრე.

ცეცხლი მწუამს, ასალი წყაროს წყალი მა-
გრილებს; მსე მათობს. ვიცი რომ ქუა მაგა-
რია, ეინული ცივია. ვგრძნობ შაქარის სიტკ-
ბოსა, ძრმის სიცხარესა, ტეემლის სიმეჯესა
და ბოლოკის სომწარესა.

როდესაც ვარდსა ვსუნავ სოღმე, მერალი
სუნი ძაღლიან მესიზღება.

სოგი ერთი ზღაპარი მახსოვს, რომელიც
გამიგონია.

შემიძლია კაცი ვიცნა დიდი სნის უნახავი;
მახსოვს ტკივილი როდესაც ავათ ვიეავი; მა-
ხსოვს სიამოვნე რომელიც ადრე მინახავს და
ისიცკი მახსოვს, გუშინ სასწაულებელში მას-
წაულებელმა რაც მახსაულა, ვიცი კეპი როგორიც
არის, ამისთვის, რომ დასეტული ბეჭერჯერ მინახავს.

შეძიძლიან თუალთ წინ წამოვიყენო სახე მა-
მიჩემის და დედი-ჩემისა, თუმც ვერა ვჭსედავ
იმათ.

შეძიძლიან მოვიგონო რაც რამ მინახავს,
კამიგონია და შეძიტუვია. მოგონებასედ არც
კელს ვისმარებ, არც ფესსა, არც თუალსა, არც
ეურსა, არცა ცხვრსა. ის ძალი, რომლის შემ-
წეობითაც დავისსომებ რასმე ან მოვიგონებ,
ძალი არის სულისა და არა სოცისა. სული მიდგია,
მაგრამ თუალითკი ვერა ვნახავ.

სული რომ არა მდგომოდა ვერცარას მო-
ვიფიქრებდი, ვერცარას დავისსომებდი და ვერ-
ცა რასმე ვისწავლიდი; ვერ შევიძლებდი ვერც
სიარულსა, ვერც ლაპარაკსა, ვერც კითხუასა,
ამისთჳს რომ როცა ვკითხულობ ვიგულისსმებ
კიდევ. და გულის სმის ყოფა არ შეიძლება
თუ არ სულითა.

როდესაც ვთვლი რასმე ან ვრიცხავ ერთს
მეორისაგან, ან ვჭკეც, ან ვჭყოფ, ზჳძინ სუ-
ლითა ჭკუიქრობ. რასაცა ვჭკითხულობ ამ წი-
გნში, ან რასაც მასწავლებელი მეტუჯს, სჯეო-
ველთჳს სულითა ვფიქრობ და ისე ვიგულის-

სმებ სოლმე, აგრეთუტ სულითა ვიეიქრობ თა-
მაშობასედ, როდესაც სწავლა თავდება, და შინ
მივდივარ სოლმე.

ვერც ერთის სიტყვს თქმას ვერ შევიძლებ-
დი, სული რომ არა მდგომოდა. ჩემს მასწავ-
ლებელს რომ ველაპარაკები და ვასუსს მიუგებ
სოლმე, როცა მკითხავს რასმეს, ჯერ მოვიფი-
ქრებ სოლმე, რომ კითხუა კარგათ. ვიგულის-
ხმო, გავიგო და ისევ ვუპასუხებ.

არას დროს არა ვიქ რომ ჩემი კარგი ტა-
ნისამოსი სსუასა მუტლსედ გავუცუბლო ამისა-
თვს რომ რაკი ერთს მეორესთან შევადარებ,
მაშინვე ვნასავ რომ ჩემი ტანისამოსი მთელია
და ისეი ნაცუტთია. რაკი გავარჩევ და დავი-
ნასავ რომ ერთი მეორეს ჭსჯობია, სამჯობი-
ნარსაც ადჯლად მივჭხუდები, რადგან სული მა-
ფიქრებინებს ამასა. ჩემს მუტლს ტანისამოსსედ
რომ ახალს მიცუტიდეს ვინმე, იმისს უარსკი
აღარ ვიტევ და ვეცდები კიდევ იმავე მოფი-
ქრების ძალითა.

მინასავს მიწას რომ ჭხუნენ, ხარებსა და კა-
მბენს შეაბძენ გუთანში რომელსაცა აქვს ორი

თუალი, ერთი ზატარა და მეორე დიდი; იმ გუ-
თანს ქუჭში ორი რკინა აქუს გაკეთებული, ერთს
საკუჭითი ჭქვა, მეორეს სახნისი და უკან კაცი
მისდევს რომელსაცა ჭქვა გუთნის დედა. ხარ-
კამბენი, რამდენიც იქნება, გუთანს ეწევიან და
გუთანი თავისის-საკუჭითით მიწას არღვჭვს და
აბრუნებს, ამ გვარად დასნულს მიწას დასთესენ
ზურისა, თუ სიმინდისა, თუ სხუა მოსავლის თეს-
ლითა, მერმე ფარცსს შეიტანენ და დაჭუარფარ-
ცხვენ, რომ თესლი მიწაში აირიოს.

ვინც აქამდისინ ამ წიგნის კითხუას გულის
ეური ადევნა, ის ადვლად იტყვს: მშიერს რა
უნდა? მწუერვალს რა უნდა? ხალისიანს ან ბე-
ჯითს რა უნდა? სარმაცსა? დალაღულსა? ავათ-
მოფსა? ჟინიანსა? ქურდსა რაღა უნდა? რა და რა
არის ჩუჭნი სანჭმელი?... რა და რა ზირუტეუ
არის, რომელიც მუშუთი ჭსდის მულებსა? რა
და რა ზირუტეუ არის, რომელიც კუჭრცსითა
ჭსჩეკს თავის მულებსა? თითო კელსედ სუთსუთი
რა მაქუს? თითო ფესსედა?—კელით შემიძლია

რა?... ფენით?... ენით?... რომელიცა ემაწვლი
თავისს დედმამას ან ასიამოვნებს, რა ჭკვა იმასა?

ვინც არა იცისრა, რა უნდა ჭკნას?—რა უნდა
ქნას ავათ-მეოფმა?—რა შეუძლიან მდიდარსა?—
რა და რა ჰირუტეუ არის, რომ უმისოთ მიწის
მოსუნა გლესკაცს ან შეუძლია?— ღამე მოსვე-
ნებით ძილი რომ გვინდოდეს, მაშინ რა ჰირუტეუ
უფრო გამოსადეგია?—რომელმა ფრინველმა უფრო
იცის კარგი გალობა, სტუტნა, სიმღერა ან ეეფა.
ეეფა მარტო ძაღლისა ითქმის, თუ სსუნაყედაც
ითქმის რასეღმე, რა ფრინველი უფრო ახერ-
ხებს ჩუტნებურად ლაპარაკსა?

აბა დამისახელე ერთი, თუ შეგიძლია, დურ-
გლის გაკეთებული რა არის ამ ოთახში?

რაკი ეგ ადვლად მითხარი, მაშ რა საკვრ-
ველია ამასაც მეტეუ, მაგ შენს ტანისამოსში
ჰირუტეუს ტეავისა ან ბეწვსა ურევია რამე თუ
არა? და თუ ურევია, რა ურევია?

მაშ ერთი ესეც მითხარი სამსარეულოში სას-
მარისი რა და რა ჭურჭელი იცი?

რაკი სამსარეულოზედ ვიწკეთ საუბარი, კო-
სოვ შემატეობინო, რა და რა ჰირუტეუსა ან ფრინ-

ვლის სორცი იჭმევს და რისა და რისა არა?

შეძიძლია მოგახსენოთ სოცი-ერთის სღვს თევსის
სახელები, აგრეთუ მდინარე წელით თევსისადა.

სოცის ძრფა-ნის ქვს საკელებსაც მოგა-
ხსენებთ, რასაც თუაღს ვეძახით.

არა თუ თუაღი ან ქუა, სოცი ბეწვც არის
ძალიან ძრვი და ზირუტევს საკელიც ვიცი, რო-
მელსაც ძრფასი ბეწვ ახსია.

ნეტავი შემატუობინა, იმისთანა ნივთი არის
რამე ქუტყანასედა. რომ ბუნებითი ფერი ან მწუა-
ნე ჭქონდეს, ან შავი. თუ არა?

რა ნივთი უფრო შიმი არის. რა უფრო
მსუბუქია? ვინმე ახლავე მითხრა ანგარიში;
მეათე ანბანის ასო რომელი არის?

წელიწადში მეექვსე თათუ რომელია? შუა სამთ-
რის თათუ რომელია?— შუა საფსულისა? მაშ შუა
შემოდგომისა და შუა გასაფსულისაც გეცოდინება!
რა ნივთია, რომელსაც წვალი არ დასძირავს
სოლმე, და რომელია რასაც დასძირავს? რა ნივთი
არის, რომელიც გემოთი ძალიან ტკბილია და
რა უფრო მწარე?

შემოდგომისა ხელი?... გასაფსულსედა ხესილს

რა დაემართება სოღმე? სამთარში წეაღსა?...
ვისაც უნდა რომ სამთარში თბილათ იეოს?...
ვისაც მუშაობა ეჯავრება იმას რა ჭქვა?...
ვინც ჭსწავლაზედ ბეჯითი არ არის?...

წეაღში რა სცხოვრებს?... ჭაერში?... მიწა-
ზედა?... ტეეში?...

ხეები, რომელნიც სიღს მოიხსმენ, არიან...
სადაც ამ ნაირი ხე ბევრი დგას: ერთათა იმ
ზღვიღს რას ეძახიან?.. სადაც ბევრი მუსის ხე დგას
იმას რა ჭქვა?... სადაც ბევრი მსხალი დგას?..

კალამხ რისთხსა: ვხმარობთ?... წიგნსა?...
თუალებსა?... უურებსა?... ენასა?... წეალი რად
გვინდა?... ჰური?...

რას ეძახიან იმ კაცსა, რომელსაც უურთ არ
ესმის? რას ეძახიან იმას, ვინც ვერ ხედავს?
ვისაც ლაპარაკი არ შეუძლიან იმას რა ჭქვა?...
ვისაც სიარული არ შეუძლია იმასა?... ვინც იმათ
დასცინის რის ღირსია?...

რის კალობა უფრო გიაძება სოღმე და რისა
გეჯავრება? ჰირუტეკ მაძინ უფრო ამოიღებს
სოღმე სძასა, როდესაც ან მსიარულათ არის,
ან გეჯავრებულია ან მძიერი.

ხეს რომელი და რომელი გელოსანი ჭმარობს.

მატული როგორა კეთდება?

იმ კაცს რა ჭკვა, რომელიც სსჭათათვს ფხი-
ზლობს, ისინი განსვენებით და უშიშრათ იეჭ-
ნენო?... იმას რა ჭკვა, რომელიც სსჭათათვს
საჭმელებს ამხადებს და აზაეებს? რომელი გე-
ლოსანი არის რომ ისურვება მუშაობაშია და რო-
მელი არის რომ მუშაობა გელს არ გაუჩირქიანებს?

რომელი გელოსანი არის, რომ სასლს აკე-
თებს; და რომელი არის რომ ჭსატავს?

რომელი გელოსანი არის რომ ზეზე მდგო-
მი მუშაობს და რომელი მჯდომარე? ტეეში ვინა
მუშაობს და მინდორში რომელი მოწყალების
სათხოვნელად მავალს კაცს რა ჭკვა? რომელი
უნდა სმარობდეს მუშაობის დროს ხელებისადა
და ფესებისადა? რომელი უნდა მუშაობდეს გარეთ
სიცხეში მსეში?—რომელი უნდა მუშაობდეს სი-
ცივეში?—რომელი უნდა იარებოდეს ყოველთვს
კვაში?—რომელი უნდა წავიდოდეს ხოლმე ყო-
ველთვს ომში?—

რისიც ქნა არ შეიძლება, ის შეუძლებელია. თუ რომ მოსწავლე არ არის ბეჯითი და გამკონე თავის მასწავლებელისა, არ იქნება რომ იმან იხწავლოს რამე. არაოდეს არ შეიძლება რომ სიმართლით იუოს ვინც ბევრსა სწამს და სჯამს. შეუძლებელია, რომ მკუდარი ადგეს და იაროს; ან ურუმ გაიგონოს ტკბილი საკრავის სძა. ბრძინათვს რა არის შეუძლებელი? რა არის შეუძლებელი ექუსის თვს ემაწვლისათვს? და რა ავანტუოფისათვს? რაც კაცისათვს მოსაუაღია, მოვა კიდევცა, კაცი ეოფელთვს უნდა ჰსჯამდეს შემოგოს საჭმელსა (რისათვს?)— შეიძლება რომ სასლს ფანჯრები არა ჰქონდეს და კარები? რისათვს?— კაცი მოკუდავრა და რომ არ მოკუდეს არ შეიძლება?— როგორც სსწა მოქმედებს ხუწნც ისე გვზდა, რატომ?., სტოლი რომ ჰტეელი არ იუოს არ შეიძლება.

ურემში სარების შებმა როგორ უნდა, წინა თუ უკან?

შეიძლება ძადლი ბალასით გამოიკუტბოს თუ არა?

შეიძლება რომ ოთხკუთხის ან სამკუთხის

მაგერათ სტოლი მრგულად გააკეთონ თუ არა?

უთუოთ საჭირო არის რომ სტოლის ოთხი ფეხი ჰქონდეს, თუ მეტიც შეიძლება ან ნაკლებიცა?

ქუჩაში რომ ძალი ემუოდეს, და ორ სამ დღეს უკან იმ ქუჩაში მოკუდეს ვინმე, ეს შემთხვევა არის, ამისათვის რომ შეიძლება ძალმა იემუოს, მაგრამეი არავინ მოკუდეს, ლატარიაში რომ გელი მოაწეროს ვინმე და ნივთი მოიგოს რამე, ესეც შემთხვევაა, ამისათვის რომ შეიძლება მოაწეროს კიდეცა და ვერცარა მოიგოსრა.

კაცი წულის პირსა დუას, გელში უჭირავს ბადე და წუალში ისვრის; როგორა ჰფიქრობ, რათ ესვრის ამ ბადესა? თევსების დაჭერა უნდა და ამიტომ ესვრის. კაცი წუალსედ მიდის, ტანისამოსს ისდის და გახდილი შედის წუალში; რა მიხეხია?

ჩემი დედამა სასწავლებელში იმისთვის, მგზავნის რომ... ჰეტრე ვინულსედ წაიქცა და ფეხი იღრმო; ადრევე რო ჰსცოდნათ, რომ ისე დაემართებოდა, შედგებოდა ვინულსედ თუ არა?

ანდრიაშ ერის მძუწნიერს მწიფე-მსხალს მო-
ჭკრა თუალი სესედა და ჩამოგდებინება მოინ-
დომა ჯერ მივიდა და სუ შეაძრია; მაგრამ არ
ჩამოვარდა მსხალი; მერმე სედ ასულა დააპი-
რა სესედა, მაგრამ ვერც ეს მოასერსა; ბოლოს
ერთი გრძელი ჯონი იმოვნა, დაუწყო იმითი
ტოტს ცემა, და იმდენს ეცადა, რომ, როგორც
იყო ჩამოგდებინა მსხალი. აჲ, სამჯერ ეცადა
ანდრია, რომ თავისი ნდომა აღესრულებინა!
რისიც შემწეობით დასრულებს კაცნი თავის სურ-
ვილსა, ღონის-ძიება ჭქვა. რამდენი ღონის-ძი-
ება მოიღო ანდრიაშ თავისის ნების აღსას-
რულებლათა? ჰირჭული ღონის-ძიება რომელი
იყო?... მეორე?... მესამე?...

ავათ-მეოფს რათ ასმევენ სოლმე წამალსა?...
მასწავლებელი რათ უწერება სოლმე მოსწავლესა?

რა ღონის-ძიება აქუს კაცსა, რომ სასრდო
საკმაოთა ჭქონდეს, მხიარული იყო და მეც-
ნიერი?... რა უნდა კაცსა, რომ ავათ არ გას-
დეს და მწუსარება არ მიადგეს?... რა უნდა
რომ ტანისამოსი გაუცუწთელად დიდხანს ატა-
როს?... რა უნდა ახმაროს კაცმა, რომ შეიტ-

ერთს სიძვირე ნივთისა რისამე? როგორ უნდა აცოდინოს კაცმა თავისი ანბავი შორს მეოფს, ნათესავსა ან მცნობსა?

ერთს ღამეს ძამძ უთხრა თავის შუღს თევდორეს: ბანთუ ხანთელი, შედი სამსხარეულოში და გამოიტანე დანაო; თევდორემ არ გაუგონა სიტყუა და ხანთელი არ წაიღო. ვარუა გავარდა ბნელაში სამსხარეულოსაკე, წამოჭერა ფეხი კენძსა და დაიმტვრია ცხვრ-ხირი. ტკივილისა-გან მოთელს ღამეს არ დასძინებია. რისგან დაეძარბათ ეს ტკივილი თევდორესა?... იძინათუხ რომ ძამძს არ დაუჯერა. საიდამაც უბედურება წარმოხდებოდა, იმას ჭკუა მოქმედებოდა. რომელი არის აქა მიზესი და რომელი მოქმედებოდა?

ღეღამ თავის შუღს ალექსანდრეს დასთან ქადა გაატანა, და ალექსანდრემ ის ქადა გზა-ზედ მიჰქადა; ღეღამ ეს ვერ გაუგო; მავრამ მეორე დღეს მუცლის გვრემა დაეძარბათ ალექსანდრესა და განდა ავათ. რა იყო მიზესი იძისი ავათმოყოფობისა და რისგან განდა ავათ?

ზავლესა ჭქონდა კარგი ყვავილები; ერთხელ მარწუვა დაავიწუდა იმათი და წაუხდა. რა იყო

ამისი მისესი?... ჰავლემ რაკი ნახა ეჭავილე-
ბის გახმობა, მოიტანა წყალი და ძორწყო;
მეორეს დღეს ეჭავილები ისევ ისე გახდნენ,
როგორც იუვნენ.

მუშა დაიღალა და მოჭშივდა კიდევცა; რა
არის მისესი იმის დაღალვისა?

საღამოსე სინათლე წაუა და დაბნელდება:
ამის მისესი რაღა არის?

ვსთქუათ ტეეში ვართ სადმე ან სეობაში;
თოფს ისურის ვინმე და ტეე ან მთა გრიალით
სმას გაიღებს. ამ გრიალის მისესი რა არის?

ივანე გაჭყუა თავის ძამას მინდორში და
ნახა, რომ მიწის სუნელს გლესსა უკან ევა-
ვები მისდევდნენ. რათ მისდევენ გლესსა ევა-
ვებო? ჰკითხა ივანემ; ძამინ ძამამ უთხრა,
გუთანი რომ მიწას გადმოაბრუნებს, ჭიები გად-
მოჭყუებნიანო და რადგანაც ევავი ამ ჭიასა
ჰსჭამს, იმისათუხ მისდევს გლესსაო. ივანეს
გაუკვრდა ეს ანბავი, რადგან ჰირჭული ცაკო-
ნება იყო.

სსსს და სსსს ანბანი.

სსუა და სსუა ანბავი.

1. უსდელი ემაწვლები.

იაკობ და ნიკოლოზ, რავი გამოვიდოდნენ ხოლმე სსწავლე-ბელიდგან, შინ რიგინად არაოდეს არ წავიდოდნენ; რავი თუადს მოჭკრადნენ მასწავლებელი აღარ გვიყურებოდა, შაშინვე შეჭტობოდნენ, ყვრილს დაიწყებდნენ, ქუჩაში გაცუვდებოდნენ და დაუწყებდნენ ერთმანეთის ქვს და ტადახის სროლასა თუ წმინდასა დღე შეჭტუდებოდათ წუძვეტში დახტოდნენ და იწყნვლებოდნენ ღაფითა. როდესაც შეჭტუდებოდათ იმასთანა შირეცენ რამე, ან ქათამი, ან ისე, ან ბატა, წინ გაივლებდნენ, დაუწყებდნენ ქვს სროლასა, ან ტემასა და უხაროდანთ ხოლმე იმისთანს ტახუა ტხოველსა. ერთხელ, ამ უოფაში რამ იყენენ, შეჭტუდათ ერთი მოხუცებული კაცი, რომელმაც კვარ მოყომინა ამისთანა ცუდი ყოფა-ქცევა და დაუწყო ტუქსეა ამ სახით; სირცხვილი არ არის თქვენსთვის ემაწვლებო რამა, სწავლაში ყოფილხართ სდაც რამდენი კეთილი და კარგი გავიკახით, და ამ ქუჩაში ეს ანბავი გაქვსთ და ასე ცუდით იქცევით. — ამ ემაწვლებმა ყურიც არ ათხოვეს მოხუცებულის კაცის სიტყუასა, დაუწყეს დაცხება, მასხარათ აიგდეს და გაიქცნენ. ცუდი ქცევა ამ ემაწვლებასა არ მოეწონა მოხუცებულს.

მეწარა ოდეს ანა მქქეს ამისთანა სამაგელი ფიქრი, რომ ჩემი თავი ვამატებოდა ვისმე. ცინდ მოხუცებული იყო, ცინდ ჭაბუკი.

2. შეცთობა.

იოსებ და ვასილ ერთხელ შინიდგან გამოვიდნენ, და სახეს რომ იმათი მქსობლის ბაღის კარი გაღებული იყო და შესულა მოინდომეს გასაშინკავათა. რომ შევიდნენ ერთი ვაშლის ხე სახეს, ისე ესხა რომ ტოტები ემტურედა. მაშინ იოსებმა უთარა თავისს ქმასა — ერთი შეჭტედე რიგორ ასხიო; აქ არავინ არის, მადი ტოტი მოვტყებოთ საჩქაროთა და გაპარბე-ნისიოთ. — ვასილმა უარ ჰყეთ: ჩუწნი ხომ არ არის და ანა რა

ბელი გუბაქსია. — ნეტავი მაგას ვინ დასდევს ჩუჭნილო თუ სხვასაო, უზასუნა იოსებმა, ან პატრონი საიღამ რას მიჭხუდება რომ წავიღოთ რამე: იმას იმდენი აქქუს რომ გერცვი დასთვლისო და მაინც რა დააკლდებაო. — ვასილმა კიდევაც არ დაუჯერა. რადგან დარწმუნებულ იყო, რომ სხვს საკუთრების წაღება პატრონის დაუკითხავათა, რა ნაირათაც უნდა იფიქროს კაცმა მაინც ცუდაც და ცუდი! მაინც ქურდობა დაერქმევა და მაინც, მაშის ხალაპარაკები ანბავი აღარ გახსოვს შენა, კაცი რომ ქურდობისათვის ჩამოარჩესო, მოაგონა იოსებსა და ამ მოგონებაზედ დაფიქრდა იოსებ და მერმე უთხრა ძმასა: მართალს მეუბნები საყურადღებო ვასილ, სჯობს რომ ისე გავიღოთ აქედგანაო! იოსებ დიდად შესტყობოდა რომ გონიერს ვასილს არ მოეჩინა, და ქურდობით გაიხურადა თავისს პატრონებსა.

5. ცუდი ჩუჭულება.

მანამდისან ეგნატე შან იყო, თავისს დედამასთან, ისეთი ჩუჭულება ქცობდა რომა, რაკი დაბინდებოდა, მაშინვე დასამინებლად გაჭხუვდა ხოლმე. ან სადაც იჯდებოდა, ძილიც იქვე მოუვიდოდა, და გამოღვძება ძნელია იყო. თითქო პატარა ემაწულიაო, დედა ტანს გაჭხდიდა და ისე მშინარეს ჩაწყებდა ხოლმე ქუჭმსაგებში. — ისეთი მშინარე იყო, რომ არა თუ გამოესამდინ, შინს ამარსულამდინაც სულ ეძინა და რომ გამოღვძებოდა კიდევაც, მაინც ქუჭმსაგებს არა ქმარდებოდა მანამდი მხე კარგა მადლა არ ამოვიდოდა ხოლმე. — დაივიწყე ჩუჭულებაო, დედა ეტყობა, თორემ ყოველიურს მაგ ყოფასში ვერ იქნებო. საღამოსედა რომ ძილი მოგეპაროს, თავს სუ დაუღებო, ადგე. შიარამოიარე და გადაგვერებო. დილაზედ რომ ადრე გამოიღვძე, ან გამოგაღვძე, მარდათ წამოჭხტი ხოლმე ქუჭმსაგებიდამა და მაშინვე გამოგეხინდებოდა. — მაგრამ ამ დარიგებას ეგნატემ ყური არ ათხოვა და დარჩა ისევე თავისს ჩუჭულებაზედ. — თორმეტის წლისა რომ შეიქნა, ხანასს მანბარეს. დარბიი ოჯახის შული იყო და ისევე ეს კვლავ უჩინეს. ხანასმა, რასაც საქმესე დაუქნა, მეათე საათამდის

და დამინებდა და ამ საქმეს აკეთებდა სოფელი. დიდი. საფუ-
 ხელს თუ წამოაჩნს, ხუთს საათსედ უნდა აღებოდეს. — რა-
 გორდა შექმლო ესა სწავლს განუბიერებულს ეგნატუსს. თავის
 სებათ დამინებს რომ ველარ ხერხებდა, კუძობაძივე დაუძინე-
 ბოდა სოფელი, ხან სეხე, თუხუ მდგომს მიუძარებოდა ძილი.
 რამდენჯერ წაიქცა. რამდენჯერ თავი გაიტყვა, ვის იცის. უს-
 ეჭვდურებდა, გაუწყობდა. გაღახავდა სოფელი ვადეცა, მაგრამ
 არ იქნა, ღარა ემეულარა. თავისი ხეჭულეობა ველარს გსით
 ვურ მოიგებთანა. — ხანახანა გსოქება, მე ამას ველარს ვუძვე-
 ლიო და ერთი თაბქს უკან ისევე დედმამის გაუცხავა, არცა-
 რა-თერს მე მარვიან, და არცარს სხუას გამოადგობა. — მარ-
 ლა ისეც დაემართა: ველარცარა ველობა ისწავლა; ველარცარა
 სხუა რიგისი მუშობა; არც დედმამის გამოადგა და არც თა-
 ვისს თავს და დარჩა ისე უარგისად.

ვანმა თუ სიფრთხილვე ცუდი სსე შეიყოლია რამე, მსედიღა
 არის იმისი მოტეხისება და გადახეჭვა.

4. ზეცარის ქუჩა და ბა.

ილიან შუღლებს თქალი მოჭერეს, რომ იმითს მესობულს
 ლევანს რნი მსხალი ედგა ბაღში და ასე ესა იმ ხეებსა, რომ
 სულ ტოტები ედრეებოდათ. იფიქრეს, მოდი ერთი გადავი-
 მანხეთო და ცოტა რამ დაუჭერათოთო. — აბა, რა სოფიქრებე-
 ლი იყო ეს ფიქრი. ცუდს გულისთქმას თუ აჭეუა ვატი, რას
 არა იქს. — ლევანმა რასაკურეულია მადე შეიტყო ქურდობი შე-
 მომპარვიანო და ერთსედ, ბინდმა რომ გადაჭერა, ღობეს მო-
 ეფარა, ეგებოს მოვასწრა როგორმეო, მაგდესი ხანი ღარა
 გამოვიდარა. რომ ილიან შუღლებიც გამოხსდხეს: ცოტას ხანს
 შედგენ, მიიხედ მოიხედეს არავინ. გვითქალთქალებსო და
 მარტობასედ რომ გული დააჯერეს: ღობე გადაიარეს, ხეის
 მიჭსცადხენ და აბა ჭა! სინქარიო დაუწეს გრეფა. როგორც
 რომ გაბრუნდხენ, ველარა აწამესრა და რავდესამე ხანს ისე
 გამშადინი იფხენ, რომ ხმის ამოლებსაც ველარ ხერხებდ-
 ხენ. ბოლოს დაუწეს ხეწის და ვედრება ლევანს, გვაპტიყო
 და მამას სუ დაგვებულეებ შესა დადევრებდოთო. კეთილი

გულის ჰატროსია იყო ლევან და რაკი შეჭვივტეს. გულზე აღარ ვიქოთ, ანატოვია. — მაგრამ საოქეამია, ქურდის ფიცს რა მადლი ექნებაო, — და ამ ქურდებმაც მალე დაივიწყეს თავისი ფიცი, — ორიოდ სამის გურის შემდეგ ლევანმა სსუა ქურდობასუდ აღორ კიდევ აზრი, თურმე ყურმისსაც შექსჩუწოდხენ ეს სამკელები. მამინკი ველარ დასთმო. — მავიდა თავისს მქსობელთან, უთხრა შენა მულები ამ საქმეს ჩადიხო, და გიხოც გადახანდევისოო. ქურდები ცაკერმდხენ და ყურმისს მარვა სსუშინლად შეჭვივტეს. მამაც იმაი ესდო. რადას იქილდა. გამწარებული ლევან გამობრუნდა და უთხრა: კო ხომ აგრეო და ენახოთ რასაც სიკეთეს თქუწნ შეეძთხევეით ამ ქუწყანასუდო. — თქუწნ მტერს დამართვა, რაც იმაი დამართათ: ქურდობა ველარ მონილეს, სულ წასდხენ და სიცოცხლე ისე დაუშხამდოთ, რომ თავსა და ბუდს იყვევლიდხენ, სუდა და ხორცი რათ წავიწყმინდეთო.

5. დ ა გ ა რ გ უ ლ ი დ ა ო .

ხამუელ იყო შექლებულის გარის შუდი და მრავალი ისეთი სიამოვნება ქქონდა, რომელიც სსუათ არ შეეძლოთ. დედამას ხშირად დაჭყვანდათ სსსეიროთ და ხან და ხან ისეთს ადვიდს მიიუქანდხენ, სადაც მრავალნი გარგი სანახავი ინახებოდა, რაც რომ ახალი იქნებოდა რამე, მთამაშუები, თუ ტივიხების კომედი, ან გარგი სახანდრები, მუხივანტები, ყველას აჩუწსებდხენ ხოლმე. ასე რომ ვასიამოვნებოთ, ჰსწავლას უფრო უბუჭითებსო, ეკონათ, გარგი მეცნიერი გაცი გამოკაო და იმითი ჩუწნც გუწასიამოვნებსო. მაგრამ ქარაფმუტა სამუელმა ვერ გაუპართლა თავის დედამას ეს სიუქარულახანი იმედი: ჯაივას ყოველთვის კრიდებოდა და სიამოვნების გარდა გული ველარას ანდო.

ჰსწავლის ხალისი სულ დაჭკარვა; სსსწავლებელში მიმავალი ვქა იქა დავიდოდა ქუჩებში და ხან სულაც აღარ მივიდოდა ხოლმე. ჰსწავლის დროს ბიჭბუჭებში გაეყოდა და იმათთან თამაშობაში ატარებდა დროსა. როდესაც შობებლნი შეუტყო-

ბდნენ სოღმე, ისეთს რასმე მისესს მოიგონებდა რამ იზარ-
თლებდა თავსა:—ან გუელს იმითი მოუგებდა, რომ შირობას
მისტემდა გულავ რიგანსად მოვიქცეო. რასაც სსწავლებელში
გაუგუშდნენ. ან სულ არ დასდევდა, ან ისე გულავრილად მიჭ-
ყოფდა კელსა, რომ მოძღუარი ყოველთვს უნდა დაჭმდურებო-
და სოღმე. თუ არა თამაშობა, თუ არ სეირნობა და შექცევა
არა იამებოდა რა. ხან ძალებს დასდევდა ქუჩებში ხან სოღა-
თების ჭსწავლას შექეურებდა, ხან სულ უბრალოდ დაიარებოდა
და მოქსარებანში, ან აქეთ იქით ყურებაში შირდალებული ატა-
რებდა დროს, თუ ხალხი შეიკრიბებოდა საღმე; ან ახბავი მო-
სდებოდა რამე, ან ჩხუბი გაიშართებოდა როგორმე, სამეულ
ყოველგან უნდა დასწრებოდა. ასე ქარინანთა ჭკარავდა დროს
მოძღუარი ეტეოდა სოღმე დროს იშარამო, ამიტომ რომა,
რაც ჭსწავლას უნდა მოასმარო, იმას უსაქმობაში ატარებო; თუ
ეგ ტუდი ჩუჭულებს არ დაიშაღე, ყოველის გზით უვარგისი
გატი შეიქმნებოდა. მაგრამ რა ბრძანებაა, არც ამ დარეგებას
აიხლავა ეურია და როგორც უთხრეს. ისეც მოუვიდა: გაიხარ-
და, დაჯავჯავდა. ვერცარა ჭსწავლას მოუმატა, ვერცარა ჭეუა
გონებანს და ვაჯავჯავბანშიანც ისე ისე უგუნური, უმეტარი და
ყოველთურთ უვარგისი იყო, როგორც სიემაწველში. დაჯარ-
გულს დროს გატი კელარ იშოვის.

6. კ ე თ ი ღ ი ს მ ყ რ თ ე ღ ი .

ერთის ქალაქის მახლობლად სოფელი გადაიწვა. ცაცხლი
ჯერ ერთს სახლში გაჩენილიყო, მერე ძლიერის ქარისაკან
შეორეს მოჭვიდებოდა, მერე შესამეს, და ამ გუნარად მთელს
სოფელს ისე მსწრაფად მოსდებოდა, რომ არა თუ მეზობ-
ლასათვს ვერავის მოეხერხებინა კელის მიწოდება, თავ თავისს
სახლებსათვსაც კელარა ვის რა ეშველა. ოთხმოტი სული მე-
ტი დარჩა ისე, რომ აღარც სახლკარი განხნდათ, აღარც სა-
შოსი, აღარცარა სახრდო, სულ განადგურდნენ; ზოგი სნეუ-
და, ზოგი ყრმა უსუნური, ზოგი უღონო დედაკატი. ეს სა-
შინულებს საშთარის შირში დაჟმართათ და სიჭიფისაკან ისე

შეძრწუნებულნი იყუნეს, მეტადრე ემაწულები, რამ იმათის
 საცოდაობის მხახკს, ვისაც გული სულ წამსდარი არა ჰქონდა
 შეუძლებელი იყო ძაღლის არ შეწუნებულყო. იქაურს მღუდელ-
 საც დაქსოდა თავის საცხოვრებელი, მაგრამ საყოთარს დახა-
 კარგს თურმე აღარას დასდევდა, ოღონდვი სსუათათს ნუგეში
 ეცა რამე ვერ თავის შესაფარებელი უნდა უმოკრო რამე უბა-
 დრუეთა. ამ იუბრით წავიდა სსუას სოფლებში: ვისაც ჰხახ-
 ვდა: ვეკლას შეაბრალებდა თავის სოფლის მდგომარეობას,
 ჰგოვებდა იფულს, ჰერს, ტანისაცემელს და გასეთებშიაც დაბე-
 ჭდვს, ასე ააოხრა ნეცხლმა ესა და ეს სოფელილო და კეთი-
 ლის-მყოფელსა მოწყალების თქალით მოჭნედეთ ასე უეცრად
 გაუბედურებულს სახლსა. ამ პატრონსმა და ღირსმა მღუდელ-
 ლმა რომ ასე იმოქმედა, მოუვიდა ყოვლის მსრლდამ სსუა და
 სსუა შესწირავი, სოვისსკან საუთა, სოვისსკან სსსრდო და
 ყველაფერს ისეთის სიხარულით უსწილებდა ხალხს, რომ
 უცხო კაცი იტყოდა, ან სამღვლი მულები არიან ამისი, ან
 ღვძლი ძმები, ამასობაში ერთი ემაწული მივიდა იმ მღუდელ-
 თანა და კრძალვით მოახსენა: მამა, სვედრებელი მაქუს თუქს-
 თანა, თუ თქუქსნთს შესწირებელი არ იქნება! — მითხარ
 სეუქარელო. აღეწხით უბსუნს მღუდელმა. თუ შემიდვია
 რამე, სიხარულით შეგეწვიო! — უარა მამა, იმან მიუგო, შემ-
 წიობასა არნა გთხოვთ; მხოლოდ ამას გეკვდრებით, რომ
 ეს იფული და ბუქლი სამოსი შილოთო ჩემსან. დამწირთა-
 თს შესწევრდა; ვსწუნვარ ჰეშმარიტად, რომ ასეთი უბედუ-
 რება ეწიათ; — და უფრო ვსწუნვარ, რომ ამასდ მეტი არა
 მაქსრა, დედაჩემი მაშლიდა, — სულ სუ ცამოახუნ აგრე მცია-
 რედს შესწევრსაო, მაგრამ ვიცადი, რომ არცანათერი იმან
 ებდა; გაგრედე და მოგმართეთ, რომ მოწყალებით მიიღოთ
 რაც შეძლების დახედვთ მოვსხუნსე გაქირებულთათსა, ამ
 გუარმა კეთილმა კრძიობამ ღმობიერობით გული აუდუღდა
 მღუდელსა და ცრემლმობარეულმა ჰსთქია: უფალმა გაკურო-
 ხოს, საუქარელო მულო ჩემო! ყოველი მისაცემელი კეთილ-არს
 და ყოველი-სიბი სრულ. მაშასდამე შესაცა სიკსა აქუს ფასი
 ღირებული, დაიმარხვედე მულო, ეტროსა კეთილსა კრძიობასა
 მარადეამ გულსა შესა, სიხარული არ განეკლოება და ღმერ-
 თი მავერს მოგაგებსო.

ლოცვა მღუღღისა ასრულდა იმ უმჯდრისად: მრავალ-ჟამიერ იყო სიტაცხლე იმისი; მაჟმარებელ იყო სიხარული იმის გულისაგან, და მოუკლებელ იყო ხიჭი უფლისა მასკდა, რადგან კეთილად იხმარებდა თავისს მქმდებანსა და გაცირებულს უნუკემოდ არას დროს არ უტყეობდა.

7. ს ი ს უ ი თ ა ვ ე .

ივანეს დედამა სიღარიბისაგან მართალია ვიწროთ იდგნეს ერთს ჰატარა ოთახში, მაგრამ ჰატოლასნი იეჟნეს და გამრჯულნი და ოჯახობაში ისეთი რიგი ჰქონდათ დაწყობილი, რომ რაც რამ განხდათ, სუფთათ და ფაქისათ ინასკდნენ. დედა ივანესი კერადროს ვერ მოითმუნდა სხლის არეულ-დარეულობასა: უწმინდურება არსად იყოსო, ყოველს დიდას თავისს ხელით დაჭკვდა სოღმე ოთახსა; სივესს გადაჭებრტყდა და თავისს რიგხედ დააგებდა; ჭურჭელს თავისს ადგილს დასდგამდა და რაც სივით ან აკეჯულება ჰქონდა, სუვეელს თავთავისს ადგილს დასდებდა, რომ კარგმა აერმა იმუშაოსო, სიგრილით ფახვრებს გააღებდა სოღმე. ამისი მსახელი ივანეც რახაკურველია სიყრმითვე შეეხურდა მართებულებასა და სისუფთავეს. როდესაც შოღამი წასასვლელი იყო, მაგალითად, შინიდან ისე არ გავიდოდა, რომ შირი არ დაებანა. თავი არ დაეკარცნა და კელები კარვად არ გაესუფთავებინა; ვერავინ ჰნახავდა, რომ შოღელს დღეს ტელსით გასურილი წაღები ჰსტმოდა, ან მუღნით განიქიანებული კელი ტანისამოსხედ ეწმინდა როღისმე. როგორც სხუასნი ჰმურებოდნენ. ტანსაცმელიც ყოველთჳს რიგისად გაწმენდილი, ეცა სოღმე და რაც საკითხავი წიგნები ჰქონდა ისე ფაქისად ჰხმარობდა, რომ ან კარანდაშით, ან უბრალო სასით გაფუჭებულს კაცი ვერას შეახნებდა. ქედს უბრალოდ არსად მიავდებდა. ხაწერელსაც ისე ინახავდა, რომ არც დაჭკარტავდა და არც რას წასდებდა. კელსახოცი ყოველთჳს თან დაჰქონდა სოღმე. ერთის სიტყვით წე-

სიერებსა და სისუფთავეს ისე დაეხვა, რომ მშობელთათვისც
სამოთ იყო და მოძღვართათვისც, და იმის უაღრესეს ვი-
ლანს აქებდნენ.

8. და უ რ ი დ ე ბ ლ ო ბ ა .

მახილ სამის წლისა დაჩნა, დედა რომ მოუყუდა მამას
იმისი ყურის გდება არ შეეძლო. რადგან სამუშაოთ დადიოდა
დილით საღამომდინ სოფლ გარეთ რხებოდა ხოლმე. იმედით
ერთი კეთილი კაცი ვინმე გამოხნდა და იშულა ეს ჰატანს
მრთელი და მხანარელი მახილი. მაგრამ მამობილის კელშიაც
მაგდენი ვერაფერი იხიერა: ცელქი იყო სამისელი, ურჩი, უუ-
პოვარი. მამობილი სძირად არიგებდა, ხან და ხან ვიდევ დაჭ-
ტუქსავდა ხოლმე, მაგრამ ცოტას ხანს უკან ისევ ისე დაიწყე-
ბდა სიტყლქესა. ისეთს მაღაღს ხეს არასა ნჩახავდა, რომ მა-
შინვე სეღ არ ასუფიყო და თავს არ მოჭქცევოდა. სიბბილსა
და ხტომას ჩანს დროს არ დაერიდებოდა ხოლმე. ამხანაგებში
გამოვსნსდებოდეოთ; — ერთის სიტყვით ასე ხბირებულად ცელ-
ქობდა და ამ სიტყლქეში ასეთი რაღაც რამ კერში და წინდა-
უხედავი იყო, რომ ბოლოც აუცილებლად ამსობაში უნდა
მოჭლებოდა. ამ, რა დაემართა საწყალსა: კარგათ დაიხსომეთ
ეს ანბავი, რომ ღმერთმა დაგიფართ ამისთანა განსადელი-
საგან, ერთხელ მიხეილ ჩქესულებით თავისს ტოლებთან თამა-
შობდა; სხუა და სხუას თამაშობაში ეს მოიგონეს ვიდევ, რომ
ერთს მაღლის სახლის ვიბესუდ არბოდნენ და ჩამორბოდნენ,
მიხეილმა ჭსოქუა თავისს გუხებაში, მოდი ერთი იმ ოხისს
ვიქ ვიდევ, რომელიც ბევრჯელ მიქნაო; ამ საიჩის სისუფე-
ლის ავრძალვა, მაგრამ მეტისმეტმა სიტყლქემ ზღარა ავიქრე-
ბინარა და გადმოვიდა იმ მოაჯირსეღ, ამ გადმოვიდებაში
კელი წასცდა როგორღაც კელარ მოიმაღჯუა და ტყუა გაჭს-
ძურა ძირს. ამისთანა ფაოერავი ჩემს მტერსაც სუ დამართვა
უბედური მიხეილ.

9. ეკა იმისი ბრალი, ვინც კარვს დარბევას ეუფს არ უკლებს.

ერთხელ დიდი ვინა იყო, ონისიძე და იმისი ტოლები სკოლიდამ შინ მიდიოდნენ, წყალს მოატანეს და ნახეს. რომ სსლ გაბმით გაყინული იყო. შიდა ამ ვინულზედ გავიდეოთ ამხანაგებს უთხრა ონისიძემ და ამ თქმასე მამსსვე გაჭყენეს ბილიკსა, რომელიც სწორეთ ამ წყალს მიადგებოდა, ვერ ვინულსე არ შემდგარიყვნეს, რომ ერთმა მოხუცებულმა კაცმა მისძახა, სად მისუადთი ემწულებო? ვინულსე არ შესდგეო, თითრემ ვერ სიმეტრე ავლას და ჩავიტყულებათო. ამასეჲდ ვეკლანი შევიქნდნენ და უკან დაიწიეს. ქანაფშუტა ონისიძემ ვი არ დაუფერა ბერეკაცს: და თამაშად შედგა ვინულსედა, ამხანაგებს შემოაჭსძახა იქიდანა, არა გრცხევისათ თქენს ქალახუნაებოთ, რისა გეშინიანთ, არა მე მიფურეთო, და გასწია. ვერ სამი ოთხი ხაბიჯი არ გაველო, რომ ავი ჩავიტყუდა მართლა ვინული, ამხანაგები გამოიქცნენ მამსსვე სამსსეჲს ევრილითა უშეკლეთ: ონისიძე წყალში ჩაკარდაო, მაგრამ ვიდა იქნებოდა შშეკლელი; უსათუოდ დაინხებოდა, იმ კეთილს ბერეკაცს რო იქავ არ შეეტანა და არ ვეურებისა. ისეჲ ის შიეშეკლას და ამოიფუანა როტორც იყო, მაგრამ რა ამოიფუნას; გაცრეცილი, შიშისაგან გაფოთლებული, სიტციით ამკვამბებული, რომ ენასაც გელარ იბრუნებდა სწყალი, რომ ეოქჩა რამე. რაც შეიძლებოდა თუმცა მამსსეჲ მოუარეს, შინ მიიფუნას; გაათხეს, მაგრამ მაინც შიძემედ ავად გახდა და ღოჯინათ ჩავარდა. ბოლოს უკეთობა რომ დაატყეს და გოხება ისეჲ მიეტა, მაინც უთხრა: «განსოედეს შჯლო! ვინც კარვს რჩევასა და დარბევას ეუფს არ უკლებს, ატრე დაემართებაო.»

10. შ ე მ ბ რ ა ლ ე ბ ე ლ ი .

ერთხელ წამთარშა, სიტციეში, მიხვილმა და ჰეტრემ შინდურად გასწულა დაპირეს. სოიულიდამ რომ გავიდნენ გზასედა ნახეს, ერთი ვილაც უცხო კაცი თოვლში მიწოლილ იყო და დასძინებოდა. მიხვილ შეწყნდა ძალიანა, აქ თუ დაინა სომ

გაიხიება ეს უბედურება და მაგიდა იმასთან გამოსდგება-
 დად. — მაგრამ ვერას უნდა ვერ გამოიღვას. რამდენადაც უნდა, ასი-
 რთი მაგას ვერ გააღვიძებო. » დარცხადი უიღონა შეტრემა, «გასა ვერ
 ატყობ, რომ მოეწაღაო! თუი ასეუ, წავიდეთ ცივია.» რას
 მხობდ შეტრე, ამას თავისა დასებება როგორ იქნება, თავი
 რომ ვახვითათ ხომ გაშეძლებს ვინვისაგან. მოეწაღათ თუ არა
 შინსე კაცია, და კაცა რომ განაგარმა იყოს როგორ შეიძ-
 ლება, რომ არ მავეშეფხეთ და განსაგდეფისაგან დახსნას არ
 ვერადასეთო. ამას კარგია, შემოწრომათ უიღონა შეტრემა, —
 რაც ვინდა, მე ვი აქ დგომას არ შემაძლიათ » და გაჭმორდა
 თავისს ამხანაგს. მიხეილმა მძინარეს თოვლი წაყარა, კაცონი-
 და ქლანდა, რომ ამასთანა დროს თოვლის წაყარა კარგიაო.
 თითონეა სინთილით გასწია სოფლისე ს, ეგვიის შარბილი
 მოკაშველებთანა ვისშიო და ტანსეუ ურთს შატროსანს კლეს-
 კანს შეხვდა, რომელიც ქალაქიდან მოდიოდა, საქმე, რომ შე-
 ბუობინა. ეს კლესი-კაცი გაქვა მამისეუ, მძინარე მარბილსეუდ
 დაწუნა და სოფელმა მიიყენა, სდაც რასაგურველია მოუარეს
 როგორც რიგი იყო და გამოსაფხისლეს. მახეიდ განარებული
 წავიდა შინა, რავი დასტეო, რომ იმ კაცს აღონა უშავდარა.
 რას ფაქროთ მიხეიდ უჩეთ მოიქცა თუ შეტრე? — რომელს
 უფრო მამაძავდი?

II. გულის სიკეთე.

საკურველი რამ კეთილი და უხვ გულის შატრონი იყო შა-
 ტარა ანტონ. ოღონდ სხეათათეს ესთამოგნებინა რამე, სხუნია
 დაეკმაყოფილებინა რითამე, რაც უნდა ქლანდა, არას დაიშე-
 რებდა. მეტადრე მშებსა და დებს არას დაუქნარდა სოფელე. სი-
 ღაცობისაგან გაჭირქნას ვისსამე რომ გაიგონებდა, სულ გუ-
 ლი უთროთდა, სეტავი შველს შემეძლოს რამეო, და ხან და
 ხან სადილსეუდ რომ მამისაგან ანავეს გაიგონებდა რასმე, ამა
 და ამ კაცს ესა და ეს უბედურება ეწიაო, ისე შეწუხდებოდა,

რომ ცრემლი მოედინებოდა ხოლმე. ერთხელ მამა ერთის ხარასის ანბავს ანობდა, ისე - გაჭირვებულთა რომ იმის ცოლსა და სამს შჯღს თითქმის სასწაღა აღარა აქუთო, საწყულები ძალიან მუბრაღებინო, რომ სულ უბრაღოდ იტანჯებინო. თავისს პატიღსსებით ურთის ვიღსსაც ბოროტს კაცსა ჭღობინს და იმას ისეთი საქმე მოუხღენია, რომ ამ ხარასსს საქუშაღსაც ღარღვის რას აღღეღსო. რაც რომ გაანსდა სულ გაჭეღია და დარხა ცარიღლიო, ხეტავი მე მანსც მქონღეს ისეთი უქღღება, რომ კეღა ცაღუშანთო როღორღმეო. ამისი გამგონი ანტონ მივიღა საღიღს უკან მამასთან და უთხრა: მამაო! სებას მამცემ, ნათღიამ რო მანათი მანუქა, სუღონას მიუტანოო? ხარასსს სუღონას ურქუა და ანტონ იღნობდა. მამას რა საკურღელია მეცად იამა თავისის შუღისსკან ასეთი გუღის სიკეთე და ღაღუღუნებღიღ უთხრა იმას, შენი სება იყოსო. ამისი გამგონა ანტონ ისეთი განარბუღი გამოვიღა თითქო თავისს ღღეღი ამ გვარღი სიამოღუნე არა ჭქონღარა. ამ ერთის მანათით სუღონას რასაკურღელია კეღს ვერ შეიწყობდა, მაგრამ მოვაღებთან ანტონის მამა თავღებად ღაღღება და რაკი ამით თავისს კეღობასუღ მეუშაობა მოუხენხა იმღენს ეტაღა, რომ ღაღიღრბუღი ქქქქსსაღკები ღაღისსსა და ღღაღური სარხოც მოინქნხა. მართღღია ბეღრს ვმაწღღს თუღღი არ ექსება, მაგრამ თუ კარმა შემწყობა მოინღღმა გაჭიღრბუღისა, რითაც იქსება უშკეღის, უბეღურღბისკან ღაღისსის და მადღია.

12. მ კ ი თ ხ ა ბ ა .

ერთის სოღეღში ბოშა ღღღაკაცი მისუღიყო და მკითხაობდა, ესენი უბიღნი არიანო და ამაღ მორწუშუნენიო; რომ უკატეო, ვისაც რა ეამებოღა, იმას ეტყოღა ხოღმე; სოღს უთხრა ღღღს მოღებას ჭსახო. სოღს ხასისას იზოღსიო, სოღს რა, სოღს რა. ამაში თუღღს იღებდა რა საკურღელია და რამღენი ღასტუღა, ვინ იღის.

იქაღრმა მოუღრბუღ ეს საქმე რომ უკატეო, რადღან ეოკე-

ლა მკითხაობის ბუნებრივი იყო ვინაშითა, მაგონდა ამ სოფელში, დაიჭირეს ეს მატეოური დედაკაცი, კალესი გაუქრის და გაგზავნა ქალაქის საპრობოზილოში, თუ შინთდა შექმლო იმ დედაკაცს გამოცნობა ვის რა გადახდებოდა, რატომ თავის თავის ვერ შეიტყო და თავი არ დაასწია. მაგრამ მატეოურებს რომ ბოლო ასე არ მოეღოს არ შეიძლება.

მხელი ეს არის, რომ სოფლებს შემეცრებით ბუკრის ქსჯე როდა იმ დედაკაცის სიტყუა. რა საჯერკელია, რაც ამაქობდათ, იმას ისმენდნენ და იჯერებდნენ, და სოფი ამითი გაუბედურდა; ამიტომ, რომ ვინაც გამოუვიდა, მაგალითად, სასისის იპოვითო, იმას ამ იმედით სახლკარს აღარ დასდია რა, ხლარც გარჯილობას უბეჯითა და სრულიად გადარიბდა და დაცემული გლეხკაცი შეიქნა. რათ უნდა დაიჯეროს კაცმა, რომ მომავლის შეტეობა შექმლოს ვისმე, მაგრამ შემეცრებას რა გაეწყობა.

15. მ ე ტ ე რ ე .

ძალიან კარგი ქალი შეიქნებოდა სოფიო, ერთი მეტად ცუდი ზნე რომ არა ჰქონებოდა, რომელიც ბევრი შუქსარება გამოიარა და ბევრი სირცხული აქამა. რასაც ყურს მოკრავდა, რასაც გაიგონებდა რასმე. გაჩუმება არ შექმლო, მაშინვე უნდა გამოეკავებინა, რაც რამ შეზობლობაში იქნებოდა, ან მოჭედებოდა, სულ უნდა შეეტეო: იჯდა თანჯარაში და ვინცა ვინ გაივლიდა, სუყველას მოუყვებოდა: ამან ასე თქვაო, იმან ეს მოახდინაო; მამხეშმა ასე ილაპარაკაო, დედამმა ესა და ეს მოახერხაო, ამა და ამან ამას და ამას ესა და ეს უთხრაო; ერთის სიტყუთ რომ თქალსა თუ ყურს მოჭკრავდა რასმე არ შეეგლო, რომ მაშინვე არ წამოვრომა; წამორთმვა კიდევ არაფერი, თითონ დაუმეტებდა სოფმე ისუოს ანბავს, რომ გუნებაშიაც არავის გაკლებოდაც. ამ ხარის უბუნანის ჭორკობისათვის ყველამ მოიძულა სოფიო, იმათ კარდა, ვინც იმავე ხასიათისანივე იყვნენ. რასაკერეულია სოფიოს ეს ქმნისინიგან მოძულება უშიძდა, მაგრამ მაინც არ გადაეხვა, თავისს საძაგელს ეხატანიაობას.

დადგან ქალის ღარიბი დედამის შუღლი იყო, რაკი წამოი-
 სარდა უნდა ვამატოროთ შესულიყო სადმე და იშოვა ადგილი
 ერთს ვატოხსანს ოჯახში, პირუტყვად იქ მოიწოხეს იმისი
 სამსახური. გამრჯე იყო კარგი, დამჯერო, მარჯვე და სისუფ-
 თავის მოუყარე; მაგრამ ესა ვერას გსნით ვერ დააყენა და იქა-
 მდინ გაუჭირდა საქმე, რომ სახლში აღარსად შეუშვეს. რომ
 მეტი დონე აღარა ჰქონდა, იმ ქმსენას თავი დაანება
 და სხუგან წავიდა, სხუგანაც რომ ვერ მოიტუნის თავისი
 ბიწიერება, ისე წაიხდინა სახელი, რომ დღიური სასრდოს შო-
 ჯნაც უჭირდა სოფლე. სამაგელი ხუტულებსა ესტანიობა.

14. გ უ ლ - წ რ ფ ე ლ ე ბ ა .

ალექსის თავის დედამის სახლში საკვლად დაერქვა ალექ-
 სი-მართალი, ამისთვის რომ ტყუილს არას დროს არ იტყოდა
 სოფლე და არას ვაცს არ შეეძლო, რომ სიტრუვე შეემსნივა,
 რაც ფიქროთა ჰქონდა, თქმითაც იმას იტყოდა, ქცევითაც ყო-
 ველთს სიმაართლით იქცევოდა და ყველანი ენდობოდნენ. რომ
 დაქუხლებინა ვისმე, ან შეკწამებინათ რამე, მაშინვე მივიდოდა
 გაწითლებული, იტყოდა, უბრალო ვარ მე მაგაშიო და მაშინვე
 დაუჯერებდნენ. თუ ბრალოელი იქნებოდა, მაშინგი უთუოთ
 აღიარებდა, ან სხუგან გამეფანებას თუთანვე დასწრობდა,
 იტყოდა თავის დანაშაულს და ბოდიშს მოიხდიდა. რასაკვ-
 ველია ისე აღარ დასჯიდნენ სოფლე, როგორც სხუათა. ხანში
 რომ შევიდა ისევ თავის სიმაართლესე და გულწრფელობასე
 იღვა და ისეთი ვატოვი ჰქონდა იმის სიტყუასა, რომ მოქა-
 ლაქეობაშიაც და მთავრობასთანაც იმის სიტყუას ყველანი და-
 ერწმუნებოდნენ სოფლე, არავის არ შეატყობდა, უბრალოდ არა-
 ვის უჩივლებდა და არცაწას სიტრუეს დასაჯერებლად მიიღებდა
 რაკინდ საწყენიც ყოფლიაიყო მოუყარათათს.

15. გ ა უ ფ რ ხ ი ლ ე ბ ე ლ ი ხ უ მ რ ო ბ ა .

სლამრებით ასეთი დაშინებული გული ჰქონდა ვატარა ანდ-

რისა, რომ მოხუცებისა ან მოღვაწეების ასაკი რომ გავგანს
 რამე, იმ დამეს ძილი სულ აღარ მოუვიდოდა. დედმამაცა და
 მასწავლებელნიც სწორად ეტყოდნენ სოფელს. ტყუილი შიში
 გაქრსო, აღიცი სიცრუევი არისო და სხვის მოხუცებისაცა, რაც
 რამ გავგონილო, მაგრამ მაინც ვერ ახერხებდა, რომ
 ამ უგუნური შიშისაგან თავი გამოეყუანა როგორმე. რაკი
 დაატყეს ამხანაგებმა, რომ ადული დასაფეოებელიაო, ორმა იმის-
 ში ამხანაგმა ერთ დამეს სუძრობა დაუძირეს, როდესაც ერთათ
 იწყებენ ჩარდახსედა, ჩაოფეს დამეში, ვერ რომ არ ეძინათ,
 ერთმა ქსოქვა: ძალიან დავილაფეო, და თავი მოიშპინარა; მეორეს
 კი შირობა მისცა ანდრიას კრავატ ქუჩაში დავიმალებიო, როდეს-
 ცაც ანდრია დაწყებდა ფუჭუნსა და რახარუხს მოეფუჭებო, მერე
 თუთრს სეწარში გავეხვევი და ისე გეჩუტუნებო. მეორეს ამასო-
 ბაში ჩარდახს კარი უხდა დაეკეტა, რომ ანდრია გელარსად
 გაქცეულიყო. კარგი ფიქრია ესა? როგორ გგონიათ? — ასე რომ
 დაწყეს, დროზედ ანდრიას კრავატ ქუჩაში რაღაც ფუჭუნი მოეს-
 მა, მერე რახარუხი, და ეჭვ რომ ვერ აიღორა, ისე შეშინდა
 რომ სულ ცივმა ოფლმა დასსს. მიშველეთო, დაიწყეო ყურილი;
 სმა რომ არაფერ გასცა, წამოჩეა და გარეთ გავარდნა დააპირა,
 მაგრამ თუთრი რაღაც მოხუცნა დაჭხუდა წინა და ქსტაცა გე-
 ლი. ამასზედ სმაც ჩაუწყდა, ენაც ჩაუვარდა და გულ-შემოყრული
 ღაცა ძინსა. მაშინვე შეატყეს ამხანაგებმა, რომ არაფერი
 სუძრობა მოუვიდათ და ახლა თითონ იწყეს ყურილი და ღრი-
 ალი, გვშველეთ ანდრიას შიშით გულ შემოეყარაო. მოაბრუ-
 ხეს როგორც იყო სწყალი ანდრია, მაგრამ ტუნში ანთება
 დაემართა და ცოტას გადაუწყდა; რომ ჭინაღემ არ მოკვდა,
 წინდაუჩედავის სუძრობისათვის ისინი კარზედ გაწყვიტეს და ანდ-
 რიაკი ცდილობდა, რომ ასეთი უგუნური შიში მოეკვინა
 როგორმე.

26. დასოტუნა და სიძუნწე.

ერთს ქალქს მოქალაქებმა ერთმანერთში მოილაშაჩავეს და
 ორი სამი კაცი აღარჩიეს, რომ კან და კან მოკვდოთ ქალა-
 ქი და ფუელი მოეცროკებინათ დაწაბებისა და გლახაკებისათვის

ის აღწეული კაცები კარ და კარ სიარულში ერთს მდიდარს მოქალაქეს მიადგენ და სახეს, რომ საკუთრივ წინ იდგა და საშინლად უწყობდა მეკონიებსა, წუხელის წვამში საბუღო გარეთ დატრიალდა. ეს რომ უბრალო ბაწარულ ასე წერება, ჩუქნ რადას მოგუტყმსო, ერთმა ჭხტაქუა და ჭხუობს ამას თავი დავანებოთო. ერთი ვსტადოთო მეორემ უთხრა და გნახოთ რას გუბტყვსო. რომ მიუხალოდნენ, ის მდიდარი წინ მოუგება თავახითა და საშინვე შინ შეიპატოჯა. რაკი ამათი მოსულის მიხეცი შეიტყო, მაშინვე სიამოვნებით მისცა თუელი და ალუოქუა კიდევ უოველ წლივ იმდენისავე მიცემა, მოქალაქებს უთხრა ნუხას დროს სუ ტავიკურდებათ ჩემგან ეს საქმეო, რაც გამოსაყენებელია იმას ვუფროსილდები და ვსოგავ უბრალოდ არ წახდეს და არ დაიკაროსო, სადაცუი სასარგებლოდ მოიხმარება რამე, ან გატირუბუღთ შეწევხარ სტინოთა ვანცხავ, სიძუნწე დმერთმა მამოროს, რომ ჩემი იქ აღარ დაუხოვოო.

დასოგვა სამჩახი არას დროს არ არის; სამჩახი სიძუნწეა და კეთილის საქმისათჳს კარგი კაცი არას დაიშორებს.

17. უბრალოდ თოფის თამაშობა არ კარგა.

ამ ერთხელ რა მოხდა: ერთი მონადირე დილას სასადიროთ გავიდა, მაგრამ სადირი ვერახახარა და საღამოებდ რომ ისეკ შინ შევიდა, კედელზე ჩამოჭვიდა თავისი ტატინილი თოფი. ერთი სწუა კაცი იდგა იმისთანა და ძალიან უნდოდა ვარში შესუღა. კედელზედ დავიდებული თოფი რომ დანახა, ჩამოიღო და თამაშობა დაიწყო; ამ თამაშობაში ჩახმახი დაატემინა; გავარდა თოფი და მოხუდა ტყუა გარეთ ქუჩაში ერთ შატრას ქაღსა. თუნდა ადგა ქალი საწყალობელი და ცოტათი გაიარა კიდევ, მაგრამ მაშინვე წაიქცა ისევე და მოკუდა. დამნაშავემ რომ ეს საქმე ნახა, მაშინვე ფანჯრიდგან გადავარდა და გაიქცა. მაგრამ მეორეს დღეს დაიჭირეს და დიდხანს იჯდა ციხეში, სინიღისმა ისე ტახვა ეს უბედური, რომ თავისს დღეში სიამოვნე ველარა ნახარა და სულ ამის მწუსალებში იყო.

მდაბიურად იტყვან, ფათურავს უნდა ერთდებოდეს; და თოფის უბრალოდ თამაშობას ამისთანა ფათურავიცა ჭირვეს.

ფ უ ლ ი ხ ა ნ გ ა რ ა შ ი

1. ერთი ფული.
 2. ორი ფული.
 3. ერთი ბისტი.
 4. ექვსი ფული.
 5. ორი ბისტი.
 6. ერთი შაური.
 7. სამჯ ბისტი.
 8. თოთხმეტი ფული.
 9. ოთხი ბისტი.
 10. თრამეტი ფული.
 11. ორი შაური.
 12. ერთი აბახი.
 13. მქესი შაური.
 14. ორი აბახი.

15. ათი შაური.
 16. სამი აბახი.
 17. თოთხმეტი შაური.
 18. ოთხი აბახი.
 19. თრამეტი შაური.
 20. ერთი მინაღოთენი.
 21. ორი მინაღოთენი.
 22. სამი მინაღოთენი.
 23. ოთხი მინაღოთენი.
 24. ხუთი მინაღოთენი.
 25. ექვსი მინაღოთენი.
 26. შვიდი მინაღოთენი.
 27. რვა მინაღოთენი.
 28. ცხრა მინაღოთენი.

19. ერთი თუმანი.
 20. ორი თუმანი.
 21. სამი თუმანი.
 22. ოთხი თუმანი.
 23. ხუთი თუმანი.
 24. ექვსი თუმანი.
 25. შვიდი თუმანი.
 26. რვა თუმანი.
 27. ცხრა თუმანი.
 28. ათი თუმანი.
 29. ოცი თუმანი.
 30. ოცდაათი თუმანი.
 31. ორმოცი თუმანი.
 32. ორმოცდაათი თუმანი.
 33. სამოცი თუმანი.
 34. სწორცდაათი თუმანი.
 35. ოთხმოცი თუმანი.
 36. ოთხმოცდაათი თუმანი.
 37. ასი თუმანი.

38. ორასი თუმანი.
 39. სამასი თუმანი.
 40. ოთხასი თუმანი.
 41. ხუთასი თუმანი.
 42. ექვსასი თუმანი.
 43. შვიდასი თუმანი.
 44. რვა ასი თუმანი.
 45. ცხრა ასი თუმანი.
 46. ათასი თუმანი.
 47. ორი ათასი თუმანი.
 48. სამი ათასი თუმანი.
 49. ოთხი ათასი თუმანი.
 50. ხუთი ათასი თუმანი.
 51. ექვსი ათასი თუმანი.
 52. შვიდი ათასი თუმანი.
 53. რვა ათასი თუმანი.
 54. ცხრა ათასი თუმანი.
 55. ათი ათასი თუმანი.

Handwritten text in a historical script, possibly Latin or German, with several lines of text.

894.63

5411

894.63

5 411

